

Óvodai nevelési program

**Kozmutza Flóra Általános Iskola
és
Szakiskola Csongrádi Tagintézménye**

Csongrád, 2025.08.31.

I. NEVELÉSI PROGRAM ÓVODA

Bevezető

A nevelési program a gyermekek alapvető tevékenységére, a játékra, a mozgásra, a környezet tevékeny megismerésére, a kommunikációra, a mesére, a hagyományok ápolására épít, figyelembe véve a sajátos nevelési igényüket.

Fontosnak tartjuk, hogy a gyermek szeretetteljes, családi légkörben, sajátos nevelési igényét figyelembe véve és előtérbe helyezve, egyéni képességeik szerint neveljük, fejlesszük, hiszen a legfontosabb számunkra a gyermek.

Törvényi előírások

Az oktatási intézmények működését több törvény és rendelet szabályozza. Magyarország Alaptörvénye (2011.04.25.), a 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, a 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról, az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről, és a gyámügyi igazgatásról, valamint a 149/1997. (IX.10.) Korm.rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról.

Az óvodai nevelést a 363/2012.(XII.17.) Korm.rendelet, mely az Óvodai nevelés országos alapprogramja és a 77/2025.(IV.15.) Korm. rendelet mely annak módosítását tartalmazza.

A sajátos nevelési igényű gyermekeknél az óvodai csoportunkban, az alapprogramot kiegészíti, az Add a kezed! program.

1. Az óvodai nevelés pedagógiai alapelvei, értékei, célkitűzése:

Az óvodai nevelés feladata az óvodás korú gyermek testi és lelki szükségleteinek kielégítése. Ezen belül az egészséges életmód kialakítása, az érzelmi, erkölcsi és az értékorientált közösségi nevelés, az anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása. / 363/2012.(XII.17.) és a 77/2025.(IV.15.) Korm.rendelet. Pedagógiai munkánk kiindulópontja a gyermek személyiségének teljes kibontakoztatása, emberi jogainak és szabadságának tiszteletben tartása.

A gyermekek teljes jogú tagként vegyenek részt az óvodai ellátásban. Olyan szolgáltató rendszert biztosítunk, mely tiszteletben tartja a gyermeket, mint fejlődő személyiséget, elősegíti testi, lelki, értelmi fejlődését és különleges védelemben részesíti.

Az óvodai nevelés az alapelvek megvalósítása érdekében, gondoskodik a gyermeki szükségletek kielégítéséről, az érzelmi biztonságot nyújtó, derűs, szeretetteljes óvodai légkör megteremtéséről, a testi, a szociális, és értelmi képességek egyéni és életkorspecifikus alakításáról, a gyermeki közösségben végezhető sokszínű-az életkornak és fejlettségnek megfelelő –az életkorhoz és a gyermek egyéni képességeihez igazodó műveltségtartalmakról, emberi értékek közvetítéséről, a gyermek egészséges fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges személyi, tárgyi környezetről.

Az óvodai nevelés a fogyatékos sajátos nevelési igényű gyermekeknél is a nevelés általános célkitűzéseinek megvalósítására törekszik. A nevelés hatására a sérülés arányában a fogyatékos sajátos nevelési igényű kisgyermekeknél is ki kell alakulnia az alkalmazkodó készségnek, az akaraterőnek, az önállóságra törekvésnek, az együttműködésnek. Ennek érdekében napirend során mindig csak annyi segítséget kapjon a gyermek, amennyire szüksége van.

A SNI gyermek óvodai nevelésének sajátossága, hogy az egész napos tevékenység a különleges gondozási igény kielégítését is szolgálja csoportos, kiscsoportos vagy egyéni formában. Ennek érdekében sérülés specifikus módszerek, terápiák, technikák szakszerű megválasztása és alkalmazása szükséges. A különleges gondozási igényből adódó feladatok végrehajtásánál törekedni kell arra, hogy a nem vagy kevésbé sérült funkciók differenciáltabb működésének tudatos fejlesztésével bővüljenek a kompenzációs lehetőségek, a fejlesztés rövidtávú céljait minden esetben a fejleszthetőséget tükröző gyógypedagógiai – orvosi – pszichológiai komplex vizsgálat diagnózisára, javaslataira kell építeni. A multiszenzorális fejlesztés magába foglalja a vizuális, akusztikus, taktilis mozgásos észlelés folyamatait, a motoros képességek, a beszéd és nyelvi képességek fejlesztését.

Az óvodai nevelés célja az, hogy az óvodások sokoldalú, harmonikus személyiségfejlődését, a gyermeki személyiség kibontakoztatását elősegítse, az életkori és egyéni sajátosságok, és az eltérő fejlődési ütem figyelembevételével. A gyermeki személyiséget elfogadás, tisztelet, szeretet, megbecsülés és bizalom övezi. A nevelés lehetővé teszi, és segíti a gyermek személyiségfejlődését, a gyermek egyéni készségeinek és képességeinek kibontakoztatását. Az óvodai nevelésben alkalmazott pedagógiai intézkedéseknek a gyermek személyiségéhez kell igazodniuk.

A speciális nevelési szükségletekhez, életkori, érési sajátosságokhoz igazodó támasznyújtás. Az óvodai nevelés feladata az óvodás korú gyermek testi és lelki szükségleteinek kielégítése. Az énkép kialakítása, az önismeret, önértékelés fejlesztése, attitűdök, normák kialakítása.

Érzelmekre épülő elfogadó magatartás kialakítása, mely biztosítja a gyermek számára az ismeretek befogadását, a szabályok elfogadását. Fontos, hogy a gyermek megismerje önmagát és környezetét, elsajátítsa az együttélés szabályait, fogadja el a máságot.

Az interperszonális kapcsolatok: gyermek-felnőtt és gyermek-gyermek kapcsolatok kialakítása. Kortárs csoportok felfedeztetése. Az intézményi szokásrend, az óvodai napirend elsajátítása. Az önkiszolgálás szokásainak kialakítása. (testápolás, étkezés, öltözködés)

1.1. Gyermekkép – Óvodakép

Gyermekkép

Az alapprogram az emberi személyiségből indul ki, abból a tényből, hogy az ember mással nem helyettesíthető, szellemi, erkölcsi, és biológiai értelemben is egyedi személyiség, és szociális lény egyszerre. A gyermek, fejlődő személyiség, fejlődését genetikai adottságok, az érés törvényszerűségei, a spontán és tervszerűen alkalmazott környezeti hatások együttesen határozzák meg. E tényezők együttes hatásának következtében a gyermeknek sajátos életkoronként és egyénenként változó testi és lelki szükségletei vannak. A személyiség szabad kibontakozásában a gyermeket körülvevő személyi és tárgyi környezet szerepe meghatározó. Az óvodai nevelés gyermekközpontú, befogadó, a gyermeki személyiség kibontakoztatásának elősegítésére törekszik, biztosítva minden gyermek számára, hogy magas színvonalú, és szeretetteljes nevelésben részesüljön, és meglévő hátrányai csökkenjenek. Nem ad helyt semmiféle előítélet kibontakozásának.

Óvodakép

A gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége. Az óvoda egyrészt folytatja a család nevelőmunkáját, másrészt új és speciális nevelési hatásokkal egészíti ki, esetenként hátránycsökkentő szerepet tölt be. A sajátos nevelési igényű kisgyermekek iránti elvárás fogyatékoságának sérülésének jellege, súlyosságának mértéke határozza meg. Terhelhetőségét biológiai állapota, esetleges társuló fogyatékosága befolyásolja.

I./1. Az óvodai nevelés feladatai

1.1. Az egészséges életmód kialakítása

Napjainkban az egészség-, egészségvédelem, egészségnevelés fokozottabban előtérbe került. Fontos célnak tartjuk, az óvodai életritmus, és a családi szokásrendszer összehangolását, az egészséges életvitel igényének kialakítását. Szükséges, hogy az SNI gyermekek is minél fiatalabb korban elemi szinten megismerjék, ezen fogalmak lényegét, az ehhez kapcsolódó tevékenységeket. Intézményes nevelésük végéig következetes oktató-nevelő munkával az egészségnevelés céljai és feladatai képességeiknek megfelelően beépüljenek mindennapi szokásrendjükbe és életük részévé váljon. A gyermekek, ezáltal olyan képességek birtokába kerülnek, mely értékrendjüket, életviteli szokásaikat pozitívan befolyásolják.

Az egészségnevelés során figyelembe kell venni az adott gyermekcsoport életkori sajátosságait és az egyes gyermekek egyéni képességeit. A korszerű egészségnevelés cselekvésorientált tevékenység.

Az óvoda a családi környezet mellett a szocializációnak azt a színterét jelenti, amelyben mód nyílik az egészségesebb életvitel készségeinek, magatartásmintáinak kialakítására és begyakorlására.

Ki kell alakítani a gyermekekben egy egészséges szokásrendszert- egyéni képességeiknek megfelelően- mely segítségével alakul a testi higiénia és a tiszta környezet iránti igényük. Fejleszteni a gyermekek önbizalmát, a közösséghez való pozitív tartozását, a konfliktushelyzet kezelését. A szokásrendszer rögzítésével kialakítani bennük /képességeiknek megfelelően/ a testi higiénére, a tiszta környezetre való igényt.

Megismertetni a személyi higiénét szolgáló eszközök használatának kiemelt jelentőségét. Egyéni képességeknek megfelelően kialakítani azt a képességet, hogy a szerzett tudást alkalmazni tudják.

Óvodánkban a heti 5 mozgásfejlesztés foglalkozás mellett kötelező (időjárástól függetlenül) a délelőtti vagy délutáni levegőzés. A környezeti és egészségnevelési feladatok óvodánkban az egész nap folyamán jelen vannak. Az óvodai élet megszervezésénél alapvető szempont, hogy a környezeti és egészségügyi szokások kialakítását az alapoktól kell elkezdeni.

- táplálkozás (étkezés: különösen a magas cukortartalmú ételek és italok, a magas só –és telített zsír-tartalmú ételek fogyasztásának csökkentése, zöldségek, gyümölcsök, és tejtermékek fogyasztásának ösztönzése)

- higiénias szokások kialakítása (testápolás, öltözködés, pihenés-alvás)
- igény kialakítása a mindennapos testmozgásra (mozgás, testedzés)
- a gyermek érdeklődésének felkeltése a szűkebb környezet (élő és élettelen tárgyai) iránt
- helyes viselkedési szokások kialakítása a környezet megvédése érdekében, környezettudatos magatartás kialakítása
- megfelelő szakemberek bevonásával- a szülővel, a gyógypedagógussal együtt működve-speciális gondozó-, prevenciós és korrekciós testi, lelki, és értelmi nevelési feladatok ellátása (pszichológus, konduktor stb.)

1.2.Környezeti nevelés, fenntarthatóság

A környezeti nevelés, a fenntarthatóság már az óvodában elkezdődik. Fontos cél, hogy megismertessük és kialakítsuk a gyermekekben azt a szemléletet, mely a későbbiek folyamán végigkíséri az életüket. Szükség van arra, hogy a természettel, a környezettel kapcsolatos információkat megismerjék, és azt, az életkori sajátosságaikat figyelembe véve alkalmazzák.

Az alábbi területeken kiemelt fontosságú a szemléletformálás:

- éghajlatváltozás / klímaváltozás (információk, alkalmazkodás kialakítása)
- hulladékgazdálkodás, szelektív hulladékgyűjtés
- környezettudatos magatartás és szokásrend
- közvetlen és tágabb környezetünkkel való harmónikus együttélés
- környezetért felelős életvitel
- állatvédelemmel és felelős állattartással kapcsolatos megfelelő szemlélet, magatartás kialakítása
- átfogó ökológiai szemlélet formálása.

1.3.Az érzelmi, az erkölcsi és az értékorientált nevelés

Az a célunk, hogy az óvodás korú gyermekben pozitív érzelmi hozzá állás alakuljon ki, az őt körülvevő környezet értékei, az emberi kapcsolatok, és saját maga iránt. Fontosnak tartjuk, hogy a gyermek biztonságérzete, önbizalma, és szocializációja megfelelően kialakuljon. A szokásokat, a szabályokat kialakítsuk, és a gyermek, alkalmazkodó képességét fejlesszük. Az iskolába lépéshez szükséges szociális érettség kialakítására törekszünk.

A különböző ismeretek elsajátítása során törekszünk a gyermekek értelmi, kommunikációs, egészséges és kulturált életmód iránti, cselekvési motívumainak, képességeinek a kialakítására,

fejlesztésére. Az ismeretek feldolgozása, elsajátítása formálja társas kapcsolataikat, segít eligazodni saját testükön, lelki világukban, valamint fejleszti tájékozódásukat szűkebb és tágabb környezetükben.

Az óvoda nem differenciáltan, egymástól függetlenül, hanem egymás mellett fejleszti a gyermekek személyiségét, közösen, egymást erősítve a gyermekek egyéni képességeit, beállítódását figyelembe véve. Kiemelten fontos, hogy megjelöljük azokat a legfontosabb közösségfejlesztéssel kapcsolatos feladatokat, amelyeket az óvoda valamennyi dolgozójának figyelembe kell vennie mindennapi munkája során.

A közösségfejlesztés során nemcsak a pedagógusoknak van feladatuk, hanem az óvodában foglalkoztatott valamennyi dolgozónak, hiszen megjelenésével, viselkedésével, beszédstílusával, társas kapcsolatával az intézmény valamennyi dolgozója példaként áll a gyermekek előtt.

Nevelési programunk összeállításánál az alábbi feladatoknak adtunk prioritást:

A nevelő-oktató munka folyamata adjon teret a színes, sokoldalú óvodai életnek, ismeretek elsajátításának, játéknak, munka jellegű tevékenységnek, a külső világ tevékeny megismerésének.

Fejlessze: a gyermekek önismeretét, együttműködési készségét, akaratukat, megismerési vágyukat, érdeklődésüket, a felfedezési vágyukat, a játékszeretüket és alkotásvágyukat, a kognitív képességeiket

A közösségi nevelés területei: a család, az óvoda, az óvodán kívüli közösségek.

Célunk, olyan óvodai közösséget formálni, mely a közös cél érdekében hajlandó a közös értékrend elfogadására, valamint nevelje a gyermeket annak elfogadására, hogy az emberek különbözhetnek egymástól.

Feladatunk:

- érzelmi biztonságot nyújtó, szeretetteljes, óvó-védő légkör megteremtése,
- a gyermekek kezdeményezéseinek segítése,
- a közösségi cselekvések kialakításának segítése, szociális érzelmek fejlesztése példamutatással, helyes cselekvések bemutatásával, hiteles modell nyújtásával,
- a gyermekek önállóságának fejlesztése,
- a környezetben élők szeretetére, tiszteletére, megbecsülésére nevelés,
- a folyamatosság biztosítása,

- olyan nevelői team kialakítása, mely összehangolt követeléseivel és nevelési eljárásaival az egyes csoportok tevékenységét koordinálni tudja,
- megismertetjük a gyermekekkel a társas együttélés szabályait, amelyek a közösségben való harmonikus kapcsolathoz elengedhetetlenek,
- a sokoldalú és változatos foglalkozásokkal hozzájárulunk a közösségi magatartás erősítéséhez, (együttérzés, segítőkészség, önzetlenség, figyelmesség), a gyermek akaratának (önállóságának, önfegyelmének, kitartásának, feladattudatának, szabálytudatának), valamint szokás – és normarendszerének megalapozásához,
- sétákkal, kirándulásokkal elmélyítjük a természet iránti tiszteletet és a környezet védelmét, környezettudatos magatartás kialakítását, a közösségfejlesztést,
- a gyermek nyitottságán keresztül, megismerje szűkebb és tágabb környezetét, amely a nemzeti identitástudat, kultúrálius értékek, hazaszeretet, a szülőföldhöz és a családhoz való kötődést,
- a sajátos nevelési igényű gyermekek esetében, együttműködés az ágazati jogszabályokban meghatározott speciális felkészültséggel rendelkező szakemberekkel.
- ~~a közösen élmények (séta, kirándulás) kiváló területei.~~

1.4.Az anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

Az anyanyelvi nevelés valamennyi tevékenységi forma keretében megvalósítandó feladat. Az anyanyelv fejlesztése és a kommunikáció különböző formáinak alakítása - beszélő környezettel, helyes mintaadással és szabályközvetítéssel – folytatása az óvodai nevelő tevékenység egészében jelen van.

Az értelmi nevelés / fejlesztés során szükséges a gyermek spontán és tervezetten szerzett tapasztalatainak, ismereteinek rendszerezése, bővítése, különböző tevékenységekben és élethelyzetben való gyakorlása. Fontos az értelmi képességek fejlesztésekor, a képzelet és a kreativitás fejlődését elősegítő ösztönző környezet biztosítása. A környezet megismerése érdekében a kognitív funkciók célzott fejlesztése, az észlelés, a figyelem, a megfigyelőképesség, az emlékezet, a gondolkodás fejlesztése.

Célok és feladatok: változatos tevékenységeken keresztül az életkorhoz, és a gyermek egyéni képességeihez, sajátosságaihoz igazodó műveltség tartalmak közvetítése. Sokféle

tapasztalatszerzéssel, tevékenységgel a gyermek értelmi képességeinek fejlesztése, a sajátos nevelési igényét figyelembe véve.

- a gyermek beszéd iránti érdeklődésének felkeltése
- utánzó képességének fejlesztése
- kommunikációs igényének felébresztése, ösztönzése verbális és nonverbális eszközökkel
- beszédszervek ügyesítése
- beszédindítás, a passzív – aktív szókincs bővítése
- grammatikai rendszer kiépítése, tudatosítása, megerősítése
- közvetlen környezet tárgyairól, élővilágáról, cselekvéseiből, tapasztalatok, ismeretek szerzése
- a gondolkodás és a nyelv fejlesztésének összekapcsolása.

A gyermek óvodai évei alatt, a fejlődését folyamatosan nyomon követjük, fejlődési portfóliójában rögzítjük. (fejlődési lapok, anamnézis, mérési anyagok, fejlesztési tervek stb.)

1.5. Speciális fejlesztések

A speciális fejlesztések a gyógypedagógiai hagyományokra, a legújabb szakirodalomra, gazdag tapasztalatokra támaszkodnak; a sajátos nevelési igényű gyermek egyéni szükségleteihez, eltérő fejlődési üteméhez igazodva.

A fejlesztések *céljait* meghatározza, a mindenkori gyógypedagógiai-orvosi-pszichológiai komplex diagnózisára, javaslataira épülő szakvélemények összessége. A gyermek speciális nevelési szükségletéhez, a képességstruktúra egyenetlenségéhez igazodó, sérülésspecifikus fejlesztés.

Feladatunk speciális módszerek, terápiák alkalmazásával segíteni az egyre pontosabb észlelést, fejleszteni a figyelem összpontosítását, a gondolkodást, az emlékezetet, elősegíteni a verbális és nonverbális kommunikáció kialakulását. Differenciált, a szükségletekhez igazodó képességfejlesztés, a hiányosan működő képességek korrekciója valamennyi területen fontos feladatunk. A kis lépések elvét alkalmazva, cselekvésbe ágyazott gondolkodást figyelembe véve biztosítjuk a gyermekekre szabott képességfejlesztést.

A fejlesztés magába foglalja a vizuális, akusztikus, taktilis, mozgásos észlelés folyamatait, a motoros képességek, a beszéd- és nyelvi készségek és az értelmi képességek fejlesztését. A gyermek sérülésének típusától függően más-más terület kap nagyobb hangsúlyt. A fejlesztés egyéni, kiscsoportos vagy csoportos formában játékosan, módszeresen, apró lépésekben történhet.

A fejlesztést biztosító *tevékenységek*:

- a közösségi magatartás kialakítása
- az alapvető önkiszolgálási szokások kialakítása, fejlesztése
- alapmozgások kialakítása, fejlesztése; nagymozgások korrigálása, az egyensúlyérzék fejlesztése
- a manuális készség fejlesztése
- a minimális kontaktus, kooperációs készség, a nonverbális és verbális kommunikáció fejlesztése
- beszédszervek ügyesítése, a beszéd indítása, a beszédmegértés fejlesztése, az aktív szókincs bővítése, a grammatikai rendszer kiépítése
- az adekvát játékhasználat elsajátítása, a játéktevékenység fejlesztése
- a speciális zenei nevelés alapjainak lerakása
- a kognitív funkciók fejlesztése

I./4. Az óvodai élet megszervezésének elvei

4. 1. Személyi feltételek

Az óvodai csoportokban, a nevelőmunka középpontjában a gyermek áll. A nevelőmunka kulcsszereplője a gyógypedagógus, akinek a személyisége meghatározó a gyermek számára. Jelenléte a nevelés egész időtartamában fontos feltétele az óvodai nevelésnek. A gyógypedagógus elfogadó, segítő, támogató viselkedése modell, minta a gyermek számára.

A gyógypedagógus, a gyógypedagógiai asszisztens és a dajka együttes, összehangolt munkája szükséges az óvodai nevelés eredményességéhez. A sajátos nevelési igényű gyermeknél speciálisan képzett szakember közreműködését is igénybe vesszük a megfelelő fejlettségi szint eléréséhez (pl.: autista fejlesztő, szomatopedagógus, tiflopedagógus, konduktor szakember).

4.2. Tárgyi feltételek

Az óvodai csoportjaink rendelkeznek a pedagógiai program megvalósításához szükséges tárgyi feltételekkel. Az intézmény épülete, udvara, kertje, berendezései oly módon lettek kialakítva, hogy szolgálja a gyermekek biztonságát, kényelmét, megfeleljen a sajátos nevelési igénynek, valamint elősegítse a gyermekek egészségének megőrzését, fejlődését. Lehetővé válik a mindennapos mozgás-és játékgigény kielégítése. Az udvarunkon lévő színes, harmoniát árasztó, természetes anyagból készült játszótér játéakai megfelelnek a mindenkorai biztonsági előírásoknak. A gyermekek mellett megfelelő munkakörnyezet az itt dolgozó munkatársaknak, és egyben lehetőség biztosítása a szülők fogadására is.

4.3. Az óvodai élet megszervezése

Az óvodai nevelés 3 éves kortól a tankötelezettség kezdetének teljesítéséig tart. A sajátos nevelési igényű óvodás gyermekek számára döntő fontosságú személyiségük fejlesztésével, elemi táplálkozási, egészségügyi és viselkedési szokások kialakításával, motoros képességük, pszichikus funkciók fejlesztésével, a speciális zenei nevelés, anyanyelvi nevelés alapjainak lerakásával, a beszéd funkciók fejlesztésével, az iskolai életmódra felkészüljenek.

A gyermek egészséges, tevékenységekben megnyilvánuló fejlődéséhez, fejlesztéséhez a napirend és a hetirend biztosítja a feltételeket. A napirend igazodik a különböző tevékenységekhez és a gyermek egyéni szükségleteihez, valamint igazodik a helyi szokásokhoz, igényekhez, folyamatosság és rugalmasság jellemzi. A rendszeresség és az ismétlődések érzelmi biztonságot teremtenek a gyermek számára.

A gyermekek megismerését, fejlesztését, a fejlődésük nyomon követését különböző dokumentumok szolgálják. A napi és hetirend az óvodai csoportjainkban igazodik a sajátos nevelési igényű gyermekek részére kidolgozott, „Add a kezed! programban leírtaknak.

A nevelés mellett, az óvodai csoportban dolgozóknak fontos szerepe van a gondozásban is. Ebben a folyamatban is a gyermekeket nevelik, velük kapcsolatot építenek, segítik önállóságuk fejlődését, képességeik figyelembe vételével. A foglalkozások növekvő időtartamú (5-35 perces) csoportos tevékenységek tervezésével, szervezésével valósulnak meg.

A gyermekek, a tanköteles korukat megelőző nevelési évben, a későbbi eredményes iskolai előre haladáshoz fontos képességeik és készségeik fejlesztése érdekében, az óvodai csoportban naponta összesen 45 perces időkeretben, a feladatra differenciált, a gyermek egyéni

terhelhetőségéhez igazodó-amennyiben az infrastrukturális adottságaik lehetővé teszik, külön térben szervezett-iskola-előkészítő fejlesztő pedagógiai tevékenységben vesznek részt. Ez a szabály vonatkozik a tanköteles korukat betöltött gyermekekre is. A tankötelezettség megkezdése a mindenkori Országos/Megyei Szakértői Bizottságok szakvéleménye alapján történik.

Az óvodában a nevelési év szeptember 1-től augusztus 31-ig tart. A nyári időszakban igény esetén ügyeleti rendszerben biztosított a gyermekek szakszerű foglalkoztatása egy hónapos bezárás mellett, mert a sajátos nevelési igényű óvodáskorú gyermekeket nem fogadja más intézmény a nyári ügyelet ideje alatt. A nyári óvoda zárva tartásáról legkésőbb minden év, február 15-ig, illetve a tanítás nélküli munkanapokról, 7 nappal a zárvatartást megelőzően tájékoztatjuk a szülőket.(20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet

Napirend

Az óvodai csoportokban **a napirend** igazodik a gyermek egyéni szükségleteihez, fejlődéséhez. Fontos szerepe van a gyermek alaptevékenységének, a játéknak. Minden megismerő folyamat a játékon alapul. A napirend folyamatos, jól követhető, rugalmas, igazodik a szükségletekhez, a gyermek mindenkori biológiai és pszichés állapotához. (~~Napirendünket részletesen a házirendünk is tartalmazza.~~)

Az óvoda napirendje

- 7.15 00– 7.50: gyermekek fogadása, önkiszolgálási feladatok (átöltözés, vécézés, mosakodás, stb.)
- 8.10 – 8.40: 1. foglalkozás (kommunikáció fejlesztés)
- 8.40 – 9.00: önkiszolgálás: vécézés, tisztálkodás
- 9.00 – 9.40: 2. foglalkozás (mozgásfejlesztés illetve vizuomotoros vagy játékra nevelés)
- 9.40 – 10.10: önkiszolgálás (tízóraiztatás)
- 10.10 – 10.50: 3. foglalkozás (vizuomotoros vagy játékra nevelés illetve mozgásfejlesztés)
- 10.50 – 11.10: önkiszolgálás (vécézés, mosakodás)
- 11.10 – 12.00: 4. foglalkozás: egyéni fejlesztések
- 12.00 – 12.45: ebédeltetés
- 12.45 – 13.20: önkiszolgálási feladatok: vécézés, mosakodás, ágyazás az ebéd utáni pihenőhöz

- 13.20 – 15.00: meseolvasás, pihenés, (alvás)
- 15.00 – 15.10.: beágyazás a pihenő után, uzsonnázás
- 15.10 – 15.30.: játék
- 15.30 – 16.00.: levegőztetés, játék
- 16.00 – tól : gyermekek hazaadása

Hetirend

A **hetirend**, a tanulás folyamatában elméleti, gyakorlati ismeretek, jártasságok, készségek elsajátítását, képességek kialakulását, viszonyulások, érzelmi, akarat tulajdonságok fejlődését, a helyes magatartás kialakulását segíti a gyógypedagógus. A verbális, mozgásos és szociális tanulás eredményeként alakulnak a gyermek érzelmei, a cselekvés módja, a szociális magatartás, különböző tulajdonságok, képességek. Törekedni kell a személyes interakciókra, élőszavas mese, és közösségi játékelmény biztosításával. A foglalkozások heti rendje az óvodai fejlesztés területei alapján van összeállítva.

Foglalkozás megnevezése	Heti foglalkozásszám	Szervezési formája
Kommunikáció fejlesztés	5	csoportos, egyéni
Mozgásfejlesztés	5	csoportos
Vizuomotoros fejlesztés	3	csoportos, egyéni
Játékra nevelés	2	csoportos, egyéni
Egyéni fejlesztés	5	egyéni
Összesen:	20	

I/5. Az óvoda kapcsolatai

Az óvodai csoportok a családi neveléssel együtt szolgálják a gyermek fejlődését. Ennek feltétele a családdal történő szoros együttműködés, kapcsolat. Ennek a formái igen változatosak lehetnek, a személyes kapcsolatoktól, a különböző rendezvényeken keresztül, magukba foglalják azokat a lehetőségeket, melyeket az óvodai csoport és a család terem meg. Az óvoda által, és a családokkal közösen szervezett események, ünnepek családias hangulat kialakításával járulnak hozzá a gyermek fejlődéséhez.

Minden esetben figyelembe kell venni a családok sajátosságait, szokásait, és segítségnyújtás esetén a családhoz megfelelően illeszkedő segítségnyújtási formát.

Az óvoda kapcsolatot tart azokkal az intézményekkel, amelyek az óvodába lépés előtt (bölcsőde, szociális intézmények, pedagógiai szakszolgálat), az óvodai élet során (pedagógiai szakszolgálat intézményei, Családsegítő és Gyermejjóléti Szolgálat, egészségügyi, közművelődési intézmények, többségi óvodák), városunk önkormányzata, civil szervezetek, alapítványok. A kapcsolattartás formái, módszerei igazodnak a feladatokhoz, és a mindenkori szükségletekhez. A kapcsolatok kialakításában és fenntartásában az óvoda nyitott és kezdeményező.

I./6. Az óvodai élet, tevékenységi formái, és az óvodapedagógus feladata

A sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelése az időben elkezdett korai fejlesztésre épül. A kis lépések elvét alkalmazva, a gyermekekre jellemző cselekvésbe ágyazott gondolkodást figyelembe véve olyan képességfejlesztést kell megvalósítani, mely kellő időt, alkalmat biztosít. Az óvodai nevelés a sajátos nevelési igényű gyermekeknél is a nevelés általános célkitűzéseinek megvalósítására törekszik. Olyan feltételrendszer biztosítása, amely figyelembe veszi a tünetek változatosságát, az egyéni teherbíró képességet, a speciális nevelés szükségleteket, a harmonikus személyiségfejlesztést, a testi, szociális, értelmi érettség kialakítását.

6.1. Játék

A játék a kisgyermekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége. A játék a kisgyermek elemi-pszichikus szüksége. A játék kiemelt jelentőségű, tájékozódó, a pszichikumot, a mozgást, az egész személyiséget fejlesztő, élményt adó tevékenység. A kisgyermek első valódi játszótársa a családban, az óvodában a felnőtt, aki utánozható mintát ad a játéktevékenységre. A gyógypedagógus jelenléte teszi lehetővé a gyermekek közötti játékkapcsolatok kialakulását is.

A játékhoz megfelelő helyre, egyszerű, alakítható, a mindennapi fejlesztést segítő anyagokra, eszközökre van szükség. Az óvoda feladata, hogy megismertesse a gyermekkel a különböző játékformákat.

A játék során a gyermek megtanulja az adekvát játékhasználatot, fantáziáját, elemi kreativitását fejleszti. A gyermek fejlettségi szintjének megfelelő játékformákat tanít a gyógypedagógus. Ezek a játékformák lehetnek: gyakorló, szimbolikus, konstruáló, és

szabály játékok. Ezen belül is hangsúlyt fektetünk a játéktevékenység fejlesztő hatására a sajátos nevelési igényű gyermekeknél.

Ezek lehetnek:

- mozgásos játékok,
- finommotorikát fejlesztő játékok,
- a megismerő tevékenységet fejlesztő játékok, szerepjátékok,
- valamint játék a szabadban.

6.2. Verselés, mesélés

A verselés, mesélés az óvodai élet egészét átható folyamat. Többnyire játékos mozgásokkal összekapcsolt mondókák, dúdolók, versek, amik hozzájárulnak a gyermek érzelmi biztonságához, anyanyelvi neveléséhez.

A gyermekek sajátosságait, képességeit figyelembe véve népi-népmesék, népi hagyományokat felelevenítő népi mondókák, rigmusok elemei, valamint klasszikus és kortárs irodalmi művek / mesék, versek/ egyaránt szerepelnek a mindennapok során. A mindennapos mesélés, mondókázás, és verselés a kisgyermek mindennapi tevékenységének elmaradhatatlan része, hozzájárul az egészséges mentális lét kialakításához. A mese – képi és konkrét formában, a bábozás és dramatizálás eszközeivel is-feltárja a gyermek előtt a külvilág és az emberi belső világ legfőbb érzelmi viszonyait. A meseválasztáskor szükség van a tudatosságra, gyermekközpontú, korosztályos válogatásra, a csoport és az egyéni fejlettségi szintek figyelembe vételével.

Az a cél, hogy az óvodás korú gyermek kommunikációs készsége fejlődjön és megismerje közvetlen környezetét. Fontos, hogy a gyermek beszéd iránti érdeklődését felkeltsük, utánzással, beszéddel, kommunikációs igényük kialakuljon, ösztönözzük őket az önálló beszédre, kommunikációra. A gyermek vers-és meseismerete, annak mozgással illetve ábrázolással történő kombinálása az önkifejezés egyik módjaként jelenjen meg.

6.3. Ének, zene, ~~énekes-játék, gyermektánc~~ népi játék, tánc

A zenei nevelés lehetőséget teremt a zene, a ritmus személyiségformáló szerepének megalapozására. Az óvodai nevelés során a gyermekek megfigyelik a környezet hangjait,

megismerik ölbeli játékokat, a népi gyermekdalokat, az éneklést, az énekes játékokat, a zenélés örömét. A zenei nevelés elmélyíti a gyermekek érzelmi életét, fejleszti alkotóképességüket, készségeiket, szokásaikat. Az éneklés legtöbbször játékkal párosulva fokozza a gyermekek örömét, biztonságérzetét, és alkalmazkodó képességét.

A népdalok éneklése, hallgatása, a gyermektáncok, néptáncok, népi játékok, a hagyományok megismerését, tovább élését segítik. Az éneklés, zenélés a gyermek mindennapi tevékenységének részévé válik, a felnőtt minta spontán utánzásával.

A zene elemei külön-külön is értékes nevelő hatásúak, minden gyermeknél alkalmazhatóak, a képességeiket, állapotukat figyelembe véve.

A zenei anyag többsége a naptári évhez, a természet jelenségeihez, az évszakok változásaihoz, az emberi élet fordulópontjaihoz, valamint különböző ünnepekhez fűződnek. Az ének, a zene, a népi játék, a néptánc, a néphagyomány, az ünnep meghatározó szerepet tölt be a nemzeti nevelésben, az élményalapú élményközvetítésben, korosztályi sajátosságokra építve.

6.4. Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka

Az óvoda életében a rajzolás, festés, mintázás, építés, képalakítás, kézimunka, mint az ábrázolás különböző fajtái jelen vannak. Ezek a tevékenységek elősegítik a finommotorika fejlesztését, a kéz ügyesítését, a gyermek ábrázoló készségét, a különböző ábrázolási technikák elsajátítását. A gyermekek életkoruknak megfelelően ismerkednek a népművészeti elemekkel, szokásokkal, hagyományokkal, nemzeti szimbólumokkal. Fontos eszköz az esztétikus tárgyi környezettel való ismerkedés, mely hozzájárul a gyermek személyiségének fejlesztéséhez.

Az óvodai munka során a gyermekek megismerkednek a különböző eszközök használatával, anyagokkal, rajzolás, festés, mintázás és kézimunka különböző technikai alapelemeivel és eljárásaival. Előtérbe kell helyezni a természetes anyagok, termékek felhasználást. Feladat az új megoldások keresése, a kreatív, környezettudatos gondolkodásra, fenntarthatóságra való nevelés.

Az óvodai nevelésben törekedni kell a gyermeki alkotások közösségi rendezvényen való bemutatására, és a tehetségek felismerésére.

6.5. ~~Mozgás~~ Mindennapos mozgás

A mozgás célja, a gyermek testi-lelki fejlődésének biztosítása, természetes mozgáskedvének megőrzése, a mozgás megszerettetése, egészséges életvitel, életkornak megfelelő mozgáskultúra kialakítása a sajátos nevelési igényt figyelembe véve. A tevékenység alapvető szervezeti keretei:

- spontán - aktív szabad játékokban megjelenő mozgásos tevékenység,
- irányított- mindennapos mozgásfejlesztés,
- szervezett mozgásos tevékenység.

A rendszeres egészségfejlesztő testmozgás, a gyermekek egyéni fejlettségi szintjéhez igazodó mozgásos játékok és feladatok, a pszichomotoros készségek és képességek kialakításának, formálásnak eszközei. Az óvodáskor a természetes hely-és helyzetváltóztató és finommotoros mozgáskészségek tanulásának, valamint a mozgáskoordináció intenzív fejlődésének szakasza, amelyet sokszínű, változatos és örömteli, érzelmi biztonságban zajló gyakorlási formákkal, játékokkal szükséges elősegíteni. Ezzel biztosítható a mozgás, és az értelmi fejlődés egymásra gyakorolt kedvező hatása.

A mozgásos játékok, tevékenységek, feladatok rendszeres alkalmazása kedvezően hatnak a kondicionális képességek közül az erő és az állóképesség fejlődésére, melyek befolyásolják a gyermeki szervezet teherbíró képességét, egészséges fejlődését. Fontos szerepük van a helyes testtartáshoz szükséges izom-egyensúly kialakulásában, felerősítik a gondozás és egészséges életmódra nevelés hatásait.

A komplex testmozgások beépülnek az óvodai élet egyéb tevékenységeiben is, miközben együtt hatnak a gyermek személyiségfejlődésére is.

A játéktevékenység során megjelenő mozgásos tevékenységeknek, az egészségfejlesztő testmozgásnak az óvodai nevelés minden napján, az egyéni szükségleteket, és képességeket figyelembe véve, minden gyerek számára lehetőségeket kell biztosítani. Törekedni kell a gyermekeket legjobban fejlesztő, kooperatív mozgásos játékok széleskörű alkalmazására, a szabad levegő kihasználására.

A foglalkozásokon a nagymozgások kialakítása, begyakorlása, a mozgásos problémák korrigálása tervezett fejlesztés alapján valósul meg. A motoros képességek fejlesztésének célja és feladata a testvázlat felismerése, alapmozgások kialakítása, korrigálása, a koordinációs zavarok, a mozgásos gátlások csökkentése.

A mindennapos irányított testmozgás részét képezi a zenére, zenei ritmusra végzett mozgásos feladatok (népi játékok, táncok) amelyek jelentős mértékben segítik a mozgáskultúra játékos, táncos úton történő fejlesztését.

6.6. Külső világ tevékeny megismerése

A gyermek aktivitása és érdeklődése során tapasztalatokat szerez a szűkebb és tágabb természeti-emberi-tárgyi-forma-mennyiségi-téri viszonyairól. A valóság felfedezése során pozitív érzelmi viszony alakul a természethez, az emberi alkotásokhoz, tanulja azok védelmét, az értékek megőrzését.

A gyermek miközben felfedezi környezetét, olyan tapasztalatok birtokába jut, melyek a környezetbe való eligazodáshoz, tájékozódáshoz szükséges. Megismeri a szülőföld, az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi hagyományok, néphagyományok, szokások, a közösséghez tartozást élményét, a nemzeti, családi, és tárgyi kultúra értékeit, megtanulja ezek szeretetét, védelmét. A gyermek a környezete megismerése során matematikai tartalmú tapasztalatoknak, ismereteknek is birtokába jut, és azokat a tevékenységeiben is alkalmazza.

A gyógypedagógus feladata elősegíteni a fenntartható fejlődés, a környezettudatos magatartásforma kialakítását minden gyermeknél, a képességeiket, lehetőségeiket figyelembe véve.

6.7. Munkajellegű tevékenységek

A személyiségfejlesztés fontos eszköze a munka és a munka jellegű játékos tevékenység – az önkiszolgálás, segítség a felnőtteknek, a csoport társakkal együtt, a csoporttársakért - később önálló tevékenységként végzett alkalmi megbízások teljesítése, az elvállalt naposi vagy egyéb munka, a környezet, a növény esetleg állatgondozás végzése.

Olyan mindennapos tevékenységi forma, mellyel gyakorlás folyamatában lépcsőről-lépésre alakítjuk ki a gyermek lehetőség szerinti önálló feladatvégzését. A munka jellegű tevékenységek által fejlődnek a közösségi kapcsolatok, a kötelességtudat, saját és mások elismerése alakul ki a gyermekben.

A gyógypedagógustól ez a munkaforma tudatos tervezést és szervezést igényel. Fontos, hogy a tevékenység során a gyermek értékelése saját magához mérten folyamatos, konkrét és reális legyen.

6.8. A tevékenységekbe megvalósuló tanulás

Az óvodában a tanulás folyamatos, utánzásos, spontán és szervezett tevékenység, amely a teljes személyiség fejlődését, fejlesztését támogatja. Az óvodai tanulás elsődleges célja, az óvodás gyermek képességeinek fejlesztése, tapasztalatainak bővítése, rendezése, tanulási kompetenciák fejlesztése. A gyógypedagógus a tanulást támogató környezet megteremtése során épít a gyermek előzetes élményeire, tapasztalataira, ismereteire. A tanulás feltétele a gyermek cselekvő aktivitása, sok érzékszervét foglalkoztató tapasztalás, a felfedezés lehetőségének biztosítása, kreativitásának erősítése. Észlelés, figyelem, problémamegoldó és kreatív gondolkodás fejlesztése.

A tanulás lehetséges formái az óvodában: utánzásos, minta - és modellkövetéses magatartás és viselkedéstanulás, szokások alakítása. Spontán, játékos tapasztalatszerzés, cselekvéses tanulás, gyermeki kérdésekre, válaszokra épülő ismeretszerzés. A gyógypedagógus által irányított megfigyelés, tapasztalatszerzés, felfedezés. Gyakorlati problémamegoldás.

A gyógypedagógus a tanulás irányítása során személyre szabott, pozitív értékeléssel segíti a gyermek személyiségének kibontakozását.

6.9. Foglalkozási formák, tartalmak

Önkiszolgálásra nevelés (*munka jellegű tevékenységek*): feladatai a tisztálkodás, öltözés, vetkőzés, egyszerű munkavégzés, szobatisztaságra nevelés terén minél nagyobb önállóságra nevelni az óvodás gyermeket. **Az önkiszolgálás nem önálló foglalkozásként,** hanem valamennyi foglalkozásba és óvodai tevékenységbe ágyazott alapvető kompetenciaként valósul meg.

Mozgásfejlesztés (*mindennapos mozgás*): az alapmozgások kialakítása, korrigálása, a koordinációs zavarok a mozgásos ügyetlenség csökkentése, a manipuláció kialakítása, fejlesztése, a testi-lelki harmónia, a jó pszichomotoros állapot elősegítése.

Kommunikáció fejlesztés (*verselés, mesélés, külső világ tevékeny megismerése*) feladata: minimális kontaktus, kooperációs készség, nonverbális és verbális kommunikáció fejlesztése, a szóbeli kommunikációt kiegészítő illetve helyettesítő módszerek, eszközök alkalmazásával történő fejlesztése, a beszédmegértés fejlesztése, az aktív beszéd indítása, fejlesztése, aktív szókincs bővítése, illetve speciális megközelítési móddal, kis lépésekkel, minden érzékszerv egyidejű bevonásával a szűkebb környezet megismertetése, kognitív funkciók fejlesztése. Egyszerű mesék, versek, mondókák megtanítása.

Vizuomotoros fejlesztés (*rajzolás, festés, mintázás kézi munka*): a vizuális és taktilis észlelés, a testséma fejlesztése a szem- kéz koordináció, alakállandóság, alakháttér felismerő képesség fejlesztése, a téri tájékozódás fejlesztése, a helyes ceruzafogás megtanítása, az ábrázoló kedv felkeltése, technikák, eszközök megismertetése.

Játékra nevelés (*játék, ének-zene, népi játék, tánc*): az adekvát játékhasználat elsajátíttatása, a gyakorló, konstruáló és elemi szerepjátékok ismertetése. Az egymás melletti és együttes játék megvalósítása, énekes-verses népi játékok játszása, tánc.

Egyéni fejlesztés: az adott gyermek fejlettségi szintjének megfelelő képességfejlesztés. A lassabban haladó és a csoport átlagánál jobb képességű gyermek egyénre szabott terápiáját is jelenti.

Kiegészítő terápiák óvodánkban:

- egyéni szükségletek szerint terápiás beszédfejlesztés / logopédia
- terápiás mozgásfejlesztés
- komplex gyógypedagógiai fejlesztés
- autizmuspecifikus fejlesztés
- szurdopedagógiai fejlesztés
- állatasszisztált terápia (kutyaterápia)
- zeneterápia

I./7. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

A gyermek belső érése a családi nevelés, és az óvodai nevelés eredményeként a kisgyermek többsége az óvodáskor végére eléri az iskolaélet megkezdéséhez szükséges érettséget. A

gyermek az óvodáskor végén belép a lassú átmenetnek abba az állapotába, amelyben az óvodásból iskolássá szocializálódik. Minden gyermek esetében ez a folyamat igazodik a gyermek képességeihez, készségeihez, sajátos helyzetéhez, állapotához. A gyermek iskolakezdéséhez szükséges feltételek: testi, lelki, szociális érettség.

A sajátos nevelési igényű gyermekek esetében folyamatos, speciális szakemberek, gyógypedagógus segítségével végzett pedagógiai munka. Segítségével elérhető az iskolakezdéshez szükséges érettség, de minden esetben a gyermek sérülése határt szab az elérhető eredményeknek.

Az iskola kezdésének mindenkori időpontját, valamint a gyermek érettségi fokát a területileg illetékes Megyei és Országos Szakértői Bizottságok állapítják meg, akik egyben kijelölik a gyermek számára a megfelelő alapfokú oktatási intézményt, ahol általános iskolai tanulmányaikat megkezdhetik.

Sajátos feladatok az intézményben

I./8. Szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenységek

Szociálisan hátrányos helyzet: szociálisan hátrányos helyzetű az a gyermek, akit képességei kibontakoztatásában gátol:

- családi mikrokörnyezetéből adódó hátrányos helyzet;
- családi házon kívüli környezet miatti hátrányos helyzet; - csonka családban felnövő gyermek;
- munkanélküli szülők gyermeke.

Amint egy gyermek belép az óvodába, az óvoda ügyévé válik a gyermek helyzete, háttere. Szociális helyzetük némileg enyhíthető, de ez csak másodlagosan az óvoda feladata.

A tevékenység célja:

- A tevékenység meghatározásánál abból kell kiindulnunk, hogy ~~tanulóink~~ a gyermekek halmozottan hátrányos helyzetbe vannak, tanulási nehézségek, fogyatékoságok, szociális hátrányok miatt. Az oktató-nevelőmunkának, ezen hátrányok csökkentésére, leküzdésére kell irányulnia. - Ennek érdekében szükséges, hogy az intézményes és a családi nevelés egységet alkosson, minél inkább irányuljon a hátrányok csökkentésére, felszámolására, hiszen a nevelési célok elérését sok esetben nehezíti a szülők műveltségi, neveltetésbeli elmaradottsága, gyakran személyiségzavara.

- A nevelő munka eredményességének érdekében szükség van az óvoda és a gyermekvédelmi intézmények munkájának összehangolására, és ebbe a munkába szükség esetén be kell vonni az egészségügyi intézményeket, nevelési tanácsadókat, Gyermekjóléti intézményeket és más segítő szervezeteket.
- A gyermekek szerezzenek személyes tapasztalatokat a társadalmi és környezeti konfliktusok kezelésében. Tanulják meg, hogy tevékenyen részt vegyenek a felmerülő konfliktusok kezelése terén, legyenek a megoldásban együttműködők.
- A gyermekek legyenek nyitottak a különböző szokások, életmódok, kultúrák – más szóval a másság – iránt, amit joggal elvárhatnak a társadalom minden tagjától.

Tevékenységi formák:

A célok ismeretében határozhatjuk meg a konkrét tevékenységi formákat, melyek a szociális hátrányok enyhítését szolgálják.

Ezek a következők:

- Az óvoda és a szülők / nevelőszülők, esetlegesen lakásotthon / kapcsolatának megteremtése, ápolása, erősítése.
- Motiválás arra, hogy a gyermek egész napos ellátásban részesüljön.
- Kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás szolgáltató intézményekkel. (helyi Önkormányzat, Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat, Szociális és Egészségügyi Iroda, Védőnői Szolgálat, iskolaorvos, Cigány Kisebbségi Önkormányzat, Kormányhivatal,
- Felvilágosító munka szociális juttatások lehetőségeiről szülői értekezleteken, fogadóórákon, családlátogatásokon.
- Kirándulások, nyári tábor szervezése.
- Pályázatok figyelése, részvétel a pályázatokon.

I./9. A gyermekvédelemmel összefüggő pedagógiai tevékenységek

- Tanév elején a hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, veszélyeztetett gyermekek adatainak összegyűjtése, nyilvántartásba vétele.
- A szülők tájékoztatása a gyermekekkel kapcsolatos ügyek intézéséről.
- Az igazolatlanul hiányzó gyermekek jelzése az illetékes önkormányzatnál.
- Rendszeres tájékoztatás a problémás családok helyzetéről.

- Szükség esetén családlátogatások szervezése, környezettanulmányok készítése.
- Kapcsolattartás a gyermek és ifjúságvédelmi munkával foglalkozó intézményekkel.
- Jogszabály változások figyelemmel kísérése.
- Gyermek és ifjúságvédelmi fogadóóra szülők számára.

Általános gyermekvédelmi feladatok:

Az iskola valamennyi gyermeke /tanulója érdekében, védelmében megfogalmazott általános gyermekvédelmi feladatok az elsődleges megelőzés céljával:

- személyiség – közösség fejlesztés - neveléssel kapcsolatos feladatok,
- gyermeki jogok érvényesítése
- szülők szemléletformálása, megnyerése, sokoldalú bevonása, motiválása
- együttműködés az általános gyermekvédelmi feladatok megvalósításában közreműködő intézményekkel

Speciális gyermekvédelmi feladatok:

- a gyermekek eltérő gyermekvédelmi problémáinak tudatos feltárása
- az eltérő helyzetű és szükségletű gyermekek célzott, speciális kezelése, foglalkoztatása, fejlesztése;
- a gyermekvédelmi problémával küszködő gyermekek szüleivel speciális pedagógiai bánásmód alkalmazása, megnyerésük külső segítő intézmények (ill. szakemberek) szolgáltatásainak, támogatásainak igénybevételére;
- speciális szakemberek széleskörű bevonása foglalkoztatása (orvos, védőnő, pszichológus, gyógypedagógus, családgyógyász stb.);
- együttműködés külső segítő intézményekkel
- folyamatosan ellenőrizni a rendszeres óvodába járást – szükség esetén eljárást kezdeményezni.
- a rendszeres óvodába, járás biztosítása, tartós igazolatlan mulasztás esetén a megfelelő intézkedés megtétele. - egész napos ellátás segítése.
- a gyermek intézményes ellátása, az intézmény valamennyi szolgáltatásának biztosítása a gyermek igényei szerint. (ügyelet, étkezés, fejlesztő foglalkozások, logopédia, gyógytorna). - a gyermek egészségi állapotának figyelemmel kísérése (szükség szerinti iskolaorvosi és szakorvosi ellátás biztosítása).

A gyermekvédelem tevékenységi formái, módszerei eszközei, eljárásai, szolgáltatásai:

Az óvoda alapvetően prevencióra törekszik, hiszen minden gyermeknek joga van a családjában nevelkedni, még a veszélyeztetett gyermeket is csak akkor szabad elszakítani a szüleitől, ha az éppen a gyermek érdekében végképp elkerülhetetlen.

A). *Speciális prevenció* keretében az egy gyermeket érő előnytelen hatásokat kell kivédeni. A gyermekvédelmi munka első lépcsőfoka a gyermekek és a szülők tájékoztatása tanév elején a gyermekvédelmi felelős kilétéről, fogadóórájáról. Az eredményes pedagógiai tevékenységünk nem képzelhető el a szülők tevékeny közreműködése nélkül. Intézményünk és pedagógusaink feladata az is, hogy a szülő részére segítséget adjon gyermekük neveléséhez. Az óvodában folyó nevelési feladatok végrehajtásához pedagógusainknak szüksége van azokra az információkra, amelyeket csak a szülő közölhet, amelyek segítik feltárni a gyermek fejlődését előrevívő, vagy hátráltató tényezőket. A felderítés során a csoportvezető és a gyermekvédelmi felelős családlátogatásokon környezettanulmányt végeznek, amelyekből világossá válhat a problémás helyzet oka.

B.) *Családlátogatást* szervezni, csak az érintett gyermek és a szülők tudtával és egyetértésével lehet.

C.) *Környezettanulmány* készítésénél fontos figyelembe venni és mérlegelni, rögzíteni a hátrányos helyzet és a veszélyeztetettség okait mutató szempontokat: hátrányos helyzet, veszélyeztetettség.

A csoportvezető a gyermek és ifjúságvédelmi felelőssel együttesen dönt a további tennivalóról.

A szülőkkel az első kapcsolatfelvétel után a folyamatos kapcsolattartás eredményezi a családgondozást. A szülőket tájékoztatjuk a segítségnyújtás különböző módjairól, igénybevételének lehetőségeiről. (szülői értekezleten is). Segítjük a Gyermekjóléti alapellátások céljainak megvalósulását, a Gyermekjóléti szolgáltatások helyi lehetőségeinek kidolgozásával.

Természetben nyújtott ellátások segítségnyújtás formái:

- Pszichológiai, nevelési, egészségügyi, tanácsadás.
- A szociális válsághelyzetben lévő család, anya támogatása, segítése, tanácsokkal való ellátása.

- Szabadidős programok szervezése a veszélyeztetett gyermekeknek, s figyelmének felhívása a gyermek hasznát szolgáló szabadidős programokra.
- Gyermekbántalmazás, veszélyeztetettség vélelmezése esetén jelzés az érintett Gyermekjóléti Szolgálat, a Rendőrség és a Gyámhatóság felé.
- Esetleges átmeneti gondozásba vétel sürgősségi megoldására javaslattétel.

Kapcsolatteremtés a különböző gyermekvédelmi szakellátás szerveivel: Gyermekjóléti Szolgálat családgondozóival, Járási Kormányhivatal Gyámhivatalával, Rendőrkapitánysággal (iskolarendőr), hivatásos pártfogókkal, Bűnmegelőzési szakemberekkel, egészségügyi ellátás szakembereivel (gyermekpszichológus, gyermekpszichiáter, iskolaorvos, védőnő).

I./10. A szülő, a gyermek, a pedagógus együttműködésének formái

Az óvodai nevelés a családi neveléssel együtt, azt kiegészítve szolgálja a gyermek fejlődését. Ennek alapvető feltétele a családdal való együttműködés. Az együttműködés alapja a gyermek iránt érzett közös nevelési felelősség. A kapcsolattartás formái, módszerei alkalmazkodnak a feladatokhoz és a szükségletekhez.

A kapcsolattartás formái: szülői értekezlet, nyílt nap, egyéni beszélgetések (napi rendszerességgel), koordinált pedagógiai tevékenység, hagyományok kialakítása az óvodai csoportban (születésnapok, Mikulás-várás, Karácsony, Farsang, Húsvét, Anyák napja, Gyermeknap, óvodai ballagás), szülők tájékoztatása KRÉTA felületen, papíralapú levél formájában, valamint közösségi média felületeken, és telefonon. ~~kapcsolattartás a szülőkkel.~~

I./11. A gyermek esélyegyenlőségét szolgáló intézkedések

A mindenki számára egyenlő esélyeket biztosító társadalom megköveteli a társadalmi érvényesülést gátló akadályok elmozdítását, valamint egy olyan légkör kialakítását, melyben a sokféleség elfogadott. Az elvárások alapján az intézmény feladata a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése. Az esélyegyenlőség biztosítása olyan, általában passzív cselekedet, amely valamit kinyit, lehetővé tesz az adott védett csoport számára is.

Az esélyegyenlőség előmozdítása aktív cselekedet, melynek eredményeként a védett csoport tagjai valóban élni tudnak a számukra is nyitott lehetőségekkel.

Az esélyegyenlőség érvényesüléséről csak akkor beszélhetünk, ha mindkét fenti cselekedet egyszerre teljesül. Ennek érdekében a fogadókészséget fejleszteni kell, ki kell alakítani: a megkülönböztetés tilalmát, az egyenlő bánásmódot, az emberi méltóság tiszteletben tartását, a társadalmi szolidaritást.

Az óvodai nevelés közvetlen célja az esélyegyenlőség biztosítása terén a szegényebb családok gyermekeinél jelentkező kognitív hátrányok mérséklése. Minden lépés a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek megfelelő - a beiskolázhatóságot biztosító - fejlődését szolgálja.

A szociális hátrányok kompenzálása nem jelenti azt, hogy az óvoda átveszi, átveheti a család, a szociális ellátórendszer vagy épp az önkormányzat szerepét. E helyett mélyebb együttműködésre törekszik a többi szereplővel, a szülőkkel, a Gyermejjóléti szolgálattal, az intézményi fenntartóval, az iskolával, a civil szervezetekkel és más intézményekkel. Az óvoda csak a nevelési, szocializációs folyamatot közvetlenül akadályozó tényezők felszámolása terén bír hatékony eszközökkel.

A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek óvodai beíratásának támogatása (a teljes körű, minél hosszabb ideig tartó óvodáztatás biztosítása a célcsoport körében; az igazolatlan hiányzások minimalizálása; a szülők munkába állását lehetővé tévő nyitva tartás kialakítása. Egészségügyi szűrővizsgálatok (a gyermek fejlődésének nyomon követése, regisztrálása, szükség esetén szakorvosi - fogászat, szemészet, fülészet, ortopédia - vizsgálatának) kezdeményezése, megszervezése.

Gyermeakorvosi, védőnői tanácsadás (a szülők számára az együttműködő partnerekkel kialakított közös programok).

Gyermejjóléti szolgáltatások kezdeményezése illetve szervezése (ruhák, játékok, könyvek gyűjtése, adományozása, kölcsönzése; kirándulások, táborok szervezése; rendezvények látogatása).

Együttműködések kialakítása az óvodán kívüli szervezetekkel, különösen az alábbiakkal:

- Gyermejjóléti, családsegítő szolgálat (a szülők támogatása, erőforrásainak feltárása)
- Védőnői hálózat (a gyermekek óvodai beíratásának támogatása; korai képességgondozással kapcsolatos tanácsadás)

- Cigány kisebbségi önkormányzat illetve civil szervezetek (a gyermekek óvodai beíratásával, a hiányzás csökkentésével, iskolaválasztással, szülői programokkal kapcsolatos együttműködés).

I./13. A gyermekek fejlődésének nyomon követése, a gyermekek mérésének rendje

A gyermek fejlődését nyomon követő dokumentáció a gyermek fejlődéséről, folyamatosan vezetett olyan dokumentum, amely tartalmazza a gyermek fejlettségi szintjét, fejlődési ütemét, a differenciált nevelési irányát. / anamnézis, fejlődési lap, a gyermek környezetének észrevételei, TARC vizsgálat, gyógypedagógiai vélemény minden nevelési évben, egyéni fejlesztési terv és értékelés /.

Ehhez kapcsolódik a gyermekről, a Szakértői Bizottság által kiállított szakértői vélemény, mely tartalmazza az általuk elvégzett vizsgálat eredményét, javaslatait, mely a gyógypedagógus számára iránymutató a gyermek fejlesztésével kapcsolatban.

A tagintézményben, a gyermek dokumentációja folyamatosan, az általános iskolai tanulmányai befejezéséig kerül vezetésre.

MELLÉKLET AZ ÓVODAI NEVELÉSI PROGRAMHOZ

Tevékenységtartalom, gyermekekre jellemző cselekvésbe ágyazott gondolkodást figyelembe vevő képességfejlesztés - Az „Add a kezéd programból” (a Kozmutza Flóra Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Kollégium, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény óvodai nevelési programja alapján)

Tartalom

A tanulás folyamatában elméleti, gyakorlati ismeretek, jártasságok, készségek elsajátítását, képességek kialakulását, viszonyulások, érzelmi akarati tulajdonságok fejlődését, magatartás, tanulást segíti a pedagógus. A verbális, mozgásos és szociális tanulás eredményeként alakulnak a gyermek érzelmei, a cselekvés módja, a szociális magatartás, különböző tulajdonságok és képességek.

A **napirendet** teljes egészében átszövi az önkiszolgálási teendők elsajátíttatása, valamint a zene, és az ének nevelő-oktató-feszültségoldó funkciójának kihasználása. Külön foglalkozást erre nem tervezünk, melynek oka a spontaneitás, valamint a rugalmas keretek között való életszerű fejlesztés megvalósítása.

A foglalkozások heti rendszeressége

Foglalkozás neve	Heti előfordulás	A foglalkozás formája
kommunikáció fejlesztés	5	csoportos, egyéni
mozgásfejlesztés	5	csoportos
vizuomotoros fejlesztés	3	csoportos, egyéni
játékra nevelés	2	csoportos, egyéni
egyéni fejlesztés	5	egyéni

Szokások kialakítása

Minden ember életében a rítusok, szokások jelen vannak. Lényegesen befolyásolják a személyiségfejlődést. Gazdaságossá teszik a cselekvést, tudatmentesítő szereppel is bírnak.

A szokásos cselekményeknél nincs szükség akarati erőfelfejtésre, erős figyelemkoncentrációra. Jól begyakorolt sztereotípiákat kell kialakítani úgy, hogy a már kialakult jó szokásokat megerősítik – illetve a helyes szokásokat alakítják ki –, egyben kiküszöbölik a rossz beidegződéseket kioltással.

A szokás valamilyen művelet többszöri ismétlésének eredménye egy adott helyzetben. Ennek kialakulásához meghatározott számú gyakorlásra, ismétlésre van szükség, hogy a cselekvés vagy viselkedésforma szokássá váljon.

A gyermek sérülésének, életkorának megfelelő élethelyzeteket kell teremteni, a kialakult feltételes reflexeket meg kell erősíteni.

Szükséges, hogy a már kialakult szokásokat mindig, minden körülmények között azonos módon várják el a gyermektől. A szokások keletkezésekor a **tudatosságnak**, a szükségesség belátásának, a **cselekvés akarásának** is lényeges szerepe van, megkönnyíti, meggyorsítja a szokásfejlődés folyamatát.

Az értelmi sérült óvoda még nem látja be helyes vagy helytelen viselkedésének következményét, itt az **utánczásnak**, modellkövetésnek van nagy jelentősége. A cselekvés hasznosságát kell hangsúlyozni elsősorban. A helyes viselkedést kell megerősíteni. A következetes elvárás mellett szükséges az állandó ellenőrzés. Figyelni kell a **fokozatosságra**, **egymásutániságra**, fontossági sorrendre.

Igyekeznek kiküszöbölni azokat a cselekvési alkalmakat, amelyből a rossz szokások származhatnak. A szokások kialakításának alapvető feltétele tehát a **pozitív példa**. A preferált személy viselkedése utánczásra készíti a gyermeket. Ezért csak olyan szabályokat állítson fel a pedagógus – a gyermek számára érthetően –, amely betartása nem jelent túl nagy feladatot.

A meggyőzés a gyermek szenzoros problémái, értelmi állapota miatt csak óvatosan alkalmazható.

A jól megválasztott **napirend**, a határozott, de szeretetteljes **követelés**, az **értelmes rend** segíti a szokások kialakítását.

A nevelés során egyre nagyobb szerepet kap az önállóságra nevelés, amely azonban soha nem nélkülözheti az ellenőrzést, az ehhez kapcsolódó jutalmazást, büntetést.

A gyermekek a pedagógusban, illetve a velük kapcsolatban levő felnőttekben **érzelmi támaszt** keresnek. Szavukat, azok tartalmát, egész magatartásukat, annak minden összetevőjét úgy kell szabályozni, hogy érzelmeken alapuló, bensőséges személyes kapcsolat alakulhasson ki.

Az óvodások családban élnek. Többségük meleg, szeretetteljes milióból érkezik, de a családok nevelés attitűdjét gyakran meghatározza a túlzott féltés. Fontos a gyermek helyes szokásrendszerét kiépíteni, a családdal, azonos követelményeket állítva.

A **szoktatási idő** arra szolgál, hogy fokozatos legyen az átmenet, de feltétlenül örömszerző a gyermek számára. A családban addig csak felnőttek között élő, a vele való permanens anyai foglalkozást igénylő gyermek **fokozatosan** szokja meg az új környezetet.

Fontos, hogy ne változtassunk meg radikálisan mindent a gyermek életében. Türelmes, de **határozott követeléssel, speciális tréningekkel** (pl. játék elrakás, csap kinyitása stb.) érjük el, hogy szívesen alkalmazkodjon az elvárásokhoz minden gyermek.

A szokások kialakításának területei

Az egészséges életmód alakítása

Az óvodai élet során törekedni kell arra, hogy a gyermekek egészsége, későbbi igényei megalapozása érdekében kapja meg szükségleteinek megfelelő gondozást, s egyre inkább legyen számára természetes igény az egészséges életmód.

Ezek megvalósulási területei:

Testápolás

- Célja a tisztaság igényének felkeltése, a fokozatos önállóság: tudják a csapot kinyitni, elzárni, saját törölközőt felismerni, kis segítséggel kezet törölni, WC-használat után, étkezés előtt kezet mosni, segítséggel fogat mosni, túrni a fésűlést, kérjenek zsebkendőt, tudjanak orrot fújni, üljenek helyes testtartással.

Étkezés:

- Esztétikus környezetben fokozatosan alakulnak az étkezési szokások az etetéstől az önálló kanalazáson át, megtanulják a villa használatát, a szalvéta használatát, a pohárból ivást, a rágást. Fontos az étkezésnél a helyes mérték, a tempó megtanulása is.

Öltöztetés-vetkőzés:

- A célszerű, könnyen le-felvehető kényelmes ruhadarabok segítik az önállóságra nevelést. Fontos, hogy igényelje a gyermek a tiszta, ápolt külsőt, a rendet. A fokozatosság elvét betartva tanulja meg az egyes ruhadarabok levételét, majd kis segítséggel az öltözködés fázisait, a saját ruhadarabok felismerését.

WC használat, szobatisztaságra nevelés

- A pelenka nélkül rendszeres ültetés mellett nappal "száraz maradjon" állapottól el kell jutni az utánjelzés, majd szükséglet jelzéséig. A WC-papír használatban segítséget igényelnek többnyire az óvodások.

Testedzés

- a teremben vagy szabad levegőn való tornázás, kirándulás, sok-sok mozgás legyen igénye minden gyermeknek.

A közösségi élet szokásainak megalapozása

A bölcsődéből érkező gyermek óvodai beilleszkedése viszonylag könnyebb, mint a családból érkező gyermekeké. Ők először kerülnek olyan helyzetbe, amikor a vágy, a cselekvés, szándék és végrehajtás közé akadályok ékelődnek. A nem beszélő gyermekek esetében Nehezíti a helyzetet, hogy a kommunikáció hiányában nem tudják kívánságaikat, szükségleteiket jelezni, kódjai nem egyértelműek az új környezet számára. A szülő és pedagógus türelmes kivárása, egyszerű gesztussal megerősített beszéde segíthet az első időben. Ha a gyermek tapasztalja, hogy nem örökre szakították ki a megszokott környezetből, és számára élményhordozó az első óvodai nap, könnyebben beilleszkedik. Megtanul alkalmazkodni, vágyait késleltetni, a szituáció ismétlődésével lassan tájékozódni az új helyzetben, megtanulja "elviselni" társait, majd fokozatosan közelít a számára szimpatikusabbak felé, mindig érezve, hogy a szeretett, biztonságot adó felnőtt közelében van.

A napirend, a foglalkozások változatos ismétlődése, a pihenés, szabad játék számtalan lehetőséget ad az egymásra figyelésre, az együttes örömszerzésre, a másság elfogadásának segítésére.

Megtanulják az elemi illemszabályokat, pl. köszönés, lábtörítés, kopogás, a csendes és hangos helyzetek váltakozását.

Az óvodai élet alkalmat nyújt a ~~közlekedési eszközökön való utazásra~~, az egyre nagyobb séták megtevésére, közös vásárlásra, lépcsőzésre stb. Mindezek számtalan lehetőséget nyújtanak a **szociális** tanulásra, a derűs légkör, a jó munkaszervezés, sok-sok együttes élmény alapján.

Munka jellegű tevékenységek

A személyiségfejlesztés fontos eszköze, mely játékba ágyazva, cselekvő tapasztalásokkal fűszerezve járul hozzá a környezet megismeréséhez és a személyiség alakulásához. A munka jellegű tevékenységek hozzájárulnak a készség/képesség, kitartás, önállóság, felelősség személyiségjegyekhez (Óvodai nevelés országos alapprogram).

Az értelmileg akadályozott óvodások szívesen tevékenykednek, "segítenek". Sajnos a túlféltő környezet gyakran letöri a kezdeti próbálkozásokat.

Ha a gyermek érzi munkája fontosságát – bármilyen kicsi is az –, szívesen hajt végre egyszerű feladatokat önmaga ellátására, társai javára. Az egyszerű, alkalmi jellegű feladatoktól fokozatosan jutnak el a gyermekek az elemi **“naposi”** feladatokig.

A felnőttet utánozva egymásnak is szívesen segítenek – gyakran elvégezve egymás helyett a feladatot –, segítenek az eszközök kikészítésében, elrakásában, terem átrendezésben, azonban ez az óvoda/gyógyypedagógustól tudatos pedagógiai szervezést igényel.

Fontos, hogy a szülők is igényeljék az otthoni feladatvégzést, s a későbbi önálló életvezetés érdekében bízzák meg őket egyszerű feladatokkal.

Hagyományok kialakítása

A hagyományok minden közösség életében nagy jelentőségűek. Megismerésük közben a gyermek felfedezi a környezetét, tapasztalatok birtokába jut, amelyek az életkorának és képességének megfelelően segítik megérteni a közösséghez tartozást, az értékeket, valamint ezek szeretetét, védelmét. A készülődés, az ünnepi hangulat megteremtése, majd a rá való emlékezés, fényképek, filmek nézése sok közös élmény forrása lehet. Erősíti az összetartozást, segíti az egymásra figyelmet, az egymás segítségét. Fokozza önmaguk megismerését, önbizalmukat (Óvodai nevelés országos alapprogram).

A hagyományok egy-egy közösség sajátjai, csak rájuk jellemző apró mozzanatokkal, intimitásokkal bírnak. Hagyomány lehet pl. az alvás előtti rövid mese, a reggeli közös éneklés, névsorolvasás, a közösen megünnepeelt születésnapok, névnapok stb. Az ünnepek is a hagyományépítést szolgálják. A legjelentősebbek: Mikulás, Karácsony, Farsang, Anyák-napja, Gyermeknap, Tanévzáró ballagás.

Ezek egy része csoportban zajlik, más része a szülők számára is nyilvános, melyek alkalmat nyújtanak arra, hogy számot adjanak arról, hogy mit tanultak a gyermekek, mennyit változott figyelmük, emlékezetük, beszédállapotuk, mennyire váltak magabiztossá, mennyit ügyesedtek. Fontos, hogy az ünnepekre való készülődéskor a külsőségek és a tartalom arányban legyen.

Képességfejlesztés a célzott foglalkozásokon

1. Önkiszolgálásra nevelés:

Mindennapos tevékenységi forma. Fontos, hogy kellő időt adjunk a gyakorlásra, fokozatosan, kis lépések elvét alkalmazva végezzük a különböző részfeladatokat.

formája	- egyéni illetve mikrocsoportos, csoportos
ideje	- értelemszerűen a WC használat, tisztálkodás, étkezés, öltözés, teremrendezéssel kapcsolatosan naponta

célja	- a gyermek szükségleteinek megfelelő komfortérzés biztosítása, gondozás, gondoskodás - nagyon apró lépésekkel az önállóság elérésének segítése - verbális utasítások a beszédmegértés, a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás fejlesztése - a testséma fejlesztés, tájékozódás a saját testen, a testrészek ruhadarabok viszonyának felismerése - alapvető higiénés szokások kialakítása - az ápoltság, tisztaság igényének felkeltése - helyes viselkedési formák elsajátítása - a rászorultság, kiszolgáltatottság helyett az "én is tudom" függetlenség érzésének segítése - a téri tájékozódás elősegítése.
--------------	---

A gyermekek az önállóság terén is különböző fejlettséget mutatnak. Önállóságuknak gátja lehet az esetleges társuló fogyatékoság (pl. mozgáskoordinációs zavar). Ahhoz, hogy e téren eredmények szülessenek, **alkalmat** és **időt** kell adni a gyermeknek, s amit már önmaga el tud végezni, azt nem szabad helyette megtenni még akkor sem, ha sürget az idő, s a felnőtt gyorsabban, komfortosabban végezné el a feladatot.

Az a gyermek, aki korai életszakasztól kellő alkalmat és segítséget kap, hagyják és elismerik próbálkozásait, felnőttként is természetesen tesz azért, hogy önmaga és környezete élete jobb legyen.

Az óvodának tehát alapozó szerepe van e téren. Az önállóság bizonyos területei nemcsak a gyermek **életkorától függnnek**, hanem **fiziológiai érettségétől** (pl. szobatisztaság), **mozgásos ügyességétől** (pl. öltözés), s nem utolsó sorban **értelmi állapotától**.

Étkezési szokásoknál feladat:

- kanalazás megtanítása (merítés, szájhoz vitel, az étel megrágása, nyelés),
- a poharazás: a pohár felemelése, kortyolás, nyelés, a pohár letétele,
- a szalvéta használata,
- a villával való ismerkedés (felszúrás vagy merítés),
- kérés, megköszönés,
- ügyesebb gyermekeknél az ételből való szedés,
- a rágás megtanítása,
- a helyes tempó elsajátíttatása,

- kenyér vagy kifli fogása, leharapás a kenyér és a rajta levő együttes elfogyasztása,
- a terítés folyamatának megismerése (pl. szék, tányér, kanál, pohár, szalvéta egymáshoz rendelése),
- az étel és a hozzávaló eszközök felismerése,
- étkezés utáni teremrendezésben közreműködés.

Tisztálkodás terén:

- a vízcsap kinyitása, elzárása,
- szappanhasználat, utána kézöblítés,
- a saját törülköző felismerése,
- a kéz, arc szárazra törlése segítséggel,
- önálló kéz- és arcmosás,
- fogmosásnál együttműködés (száraz, majd nedves fogkefe, fogkrémes fogkefe elfogadása, szájöblítés megtanítása), önálló fogmosás,
- igény a tiszta, ápolt külsőre,
- étkezés előtti, utáni, bizonyos munkafolyamatok (pl. festés) utáni kézmosás igényének felkeltése,
- orrfújás megtanítása, zsebkendő használatának igénye, a piszkos zsebkendő szemétkébe dobása.

Szobatisztaságra nevelés

- rendszeres ültetés mellett a szükséglet megfigyelése,
- a jelzés megtanítása (utánjelzés majd mutató, hangadás stb.),
- WC vagy bili és a szükséglet elvégzése közti kapcsolat felismertetése,
- kérdésre jelezze szükségletét,
- önmagától jelzi szükségletét, képes visszatartani addig, míg a WC-re ér,
- a biliről a gyermek WC-re szoktatása,
- fiúk állva pisiltetésének megtanítása,
- WC papír használata segítséggel,
- "baleset" jelzése,
- a WC használatához szükséges ruhadarabok le-, felhúzása,
- WC használat utáni kézmosás megtanítása,
- ajtó nyitás-csukás megtanítása.

Öltözés, vetkőzés

- együttműködés az öltözésnél, vetkőzésnél,
- sapka, sál levétele,
- zipzár lehúzása,
- egyszerű ruhadarabok levétele (cipő, zokni, nadrág stb.),
- vetkőzésnél kis segítségnyújtás (kigombolás, kikötés, cipőfűző meglazítása stb.),
- egyszerű ruhadarabok felvétele, pl. sapka, bugyi stb.,
- kis segítséggel öltözés (ruha elejének megmutatása, jobb-bal oldalnál segítség, befűzés, gombolás stb.),
- bizonyos ruhadarabok teljesen önálló felvétele.

Önálló munkafeladatok

- saját hely felismerése (öltözőben, étkezésnél, alvásnál stb.),
- székek helyre rakása,
- játékok közös elrakása,
- szőnyeg feltekerése (pl. mozgásfoglalkozáshoz),
- közös teremrendezés,
- eszközök bevitele, kiosztása,
- egyszerű tárgyak kivitele (pl. konyhába),
- egyszerű üzenet közvetítése óvodán belül,
- társak segítése,
- asztal letörlése,
- szemét összeszedése,
- székek felrakása,
- saját ruhadarabok, eszközök felismerése, elrakása,
- közös ágyazás, ágynemű, ágyak elrakása,
- lépcsőn járás.

Már szó volt róla, hogy kis lépések elvének e tevékenység során igen nagy szerepe van. Mindig az adott viselkedésformát, annak minden szakaszát kell magunk elé képzelve felbontani annak összetevőire.

Pl. zokni felhúzása:

- megfogni a zoknit,
- sarkát alulra fordítani,
- a zoknit "összeszedni",

- a lábat felemelni,
- belebújtatni a lábat a zokniba,
- felhúzni a lábfejre, a sarokra, majd a bokára,
- megigazítani, hogy a boka fölötti részt is takarja.

Kezdetben a gyermekkel együtt végezzük a cselekvést, majd a könyökénél irányítjuk, aztán csak szükség esetén segítünk, míg önálló nem lesz.

Ezzel a példával a felnőtt számára automatikusan végzett mindennapi tevékenységek összetett voltára akartuk felhívni a figyelmet.

Értelemszerűen minden fejlesztést az adott gyermek fejlettségi szintjéhez mérnek, s arra építenek, amit már tud.

Fontos, hogy az ügyetlen próbálkozást is értékeljük, jutalmazzuk. Szociális megerősítés, de gyakran maga a feladat elvégzése is jutalomértékű a gyermek számára.

2. Mozgásfejlesztés foglalkozás

Ez a foglalkozás a nagymozgások kialakítását, begyakorlását, korrigálását szolgáló foglalkozási forma.

formája	- csoportos
ideje, időtartama	- naponta, 5- 35 perc
célja	- a motoros tanulás elősegítése; - az alapmozgások kialakítása, korrigálása, az értelmes, célirányos mozgás kialakítása; - a biztos egyensúly kialakítása; - ügyesség, állóképesség, erő fejlesztése; - a teljesítőképesség növelése; - a mozgásos gátlás oldása; - az utánzókézség fejlesztése; - a testséma fejlesztése; - a légzéstechnika javítása; - a ritmusérzék fejlesztése; - a szervezet sokoldalú, harmonikus, arányos fejlődésének biztosítása, az egészség megőrzése; - a figyelem, emlékezet, beszéd, mozgás összekapcsolása;

	- a szenzomotoros ismeretszerzés lehetőségeinek javítása; - a mozgáskoordináció fejlesztése; - a téri tájékozódás fejlesztése.
--	--

A mozgás fejlődése az érés és tanulás egységében valósul meg. Mozgásmintákból épülnek fel a motoros készségek, a sok-sok gyakorlással, ismétléssel lesznek pontosak, célszerűek.

A mozgás a gyermek természetes reakciója, természetes aktivitása. Benne komoly motivációs erő rejlik, mely könnyebbé teszi az ismeretek átélését. A saját testből, illetve a külvilágból származó ingerek felvétele direkt kontaktus útján (tapintás, szaglás, ízlelés, egyensúlyérzékelés, proprioceptív ingerfelvétel), illetve indirekt módon (látás, hallás) történik. A mozgás szervezi meg a szenzoros impulzus mintákat, egyben örömforrás, amely a test működését kíséri, biztosítja a gyermek motiváltságát. A gyermek számára nyújtott ingerekre egyre magasabban szervezett viselkedésre válaszol, a taktilis, vesztibuláris rendszere normalizálódik, mozgása koordinált lesz.

Fontos, hogy a környezet készítse a gyereket a motoros válaszadásra, miközben biztonságot is hordoz. A gyermek saját aktivitásán át jusson újabb és újabb tapasztalatokhoz, amelyek az érzékszervi és mozgásos tanulás további fejlődését szolgálják.

A mozgásfejlesztés hatalmas nyelvi anyagot is mozgásba hoz. Az átélt mozgás és annak megfogalmazása erős késztetést jelent a történetek kifejezésére.

Az értelmi fogyatékos gyermek mozgásának jellemzői

Az értelmi fejlődésükben akadályozott gyermekek mozgásukban is eltérnek ép társaiktól. A pszichoszomatikus fejlődésüket befolyásolja – az életkor mellett – a **fejlődési tempó nagyfokú lassúsága**, a fejlődés **szabálytalansága**, **egyenetlensége**, az egyes területek egymáshoz való viszonyában bekövetkező változás. Ehhez járul a fejlődés során jelentkező minőségi változásokat jelentő mozzanatok **elmosódása**, **jellegtelensége**.

Tanítványainknál a mozgásfejlődés során bizonyos **fázisok kimaradnak**, **kevésbé gyakorlódnak be**, illetve **hibásan rögzülnek**.

Ez a **menyiségi és minőségi eltérés** megmutatkozik a mozgáskoordináció és egyensúlyérzék zavarában, a mozgás folyamatainak kivitelezésének pontatlanságában, a testséma, a téri, időorientáció fejlődésének elmaradásában, ügyetlen, lassú mozgásban, vagy hipermotilitásban.

A figyelem zavara miatt gyakran egyszerű feladatok utánzására képtelenek. Számolnunk kell az esetleges társuló fogyatékosságként jelentkező mozgássérüléssel, esetleg mozgásos félelemmel. Ugyanakkor bizonyos kórformájú gyerekek jó utánzókézsége jó kiinduló alapot ad a fejlesztéshez.

Az óvodába kerülő gyermek mozgásának jellemzői

Az értelmileg akadályozott gyermek szembetűnő vonása a **bizonytalan, ügyetlen, kevésbé harmonikus** mozgás. Járása általában széles alapú, a kezek együtt mozgása hiányzik, testi fejlettségük eltér ép társaiktól. A gracilis csontozatú, kissúlyú gyermekek mellett sok az elhízott, lusta óvodás is.

Mozgáskészségüket **infantilizmus** jellemzi, az érési egyenetlenség, a fejletlen testséma, a taktilis háritás, a zavart kinesztetikus észlelés, a nagy- és finommotorika koordinálatlansága tetten érhető. A szenzoros-motoros információk rendezése nehézségbe ütközik. Az ingerre való reagálás pontatlan. Nincs készletük a közelítő mozgásokra, megfigyelésük bizonytalan.

Mozgásuk ritmusa diszharmonikus, statikai hibák, tartási rendellenességek, az izomtónus zavara jelentkezhet. Mozgás-kivitelezésük erőtlen.

A téri orientációs zavar következtében a mozgások megtervezése, kivitelezése nehézséget okoz. Nem tudatosul a gyermekben vizuálisan, kinesztetikusán az, hogy miként tölti be a teret saját testével, nem érzi saját teste határait, nem ismeri fel a tárgyak, személyek, önmagához, illetve egymáshoz való viszonyát.

A rosszul beidegződött mozgások nehezen korrigálhatók, gyakran figyelhetők meg mozgásos sztereotípiák. A mozgásos gátlásosság mellett jellemző lehet a hiperaktivitás.

A mozgásfejlesztés feladata

Az óvodáskorú gyermekre a cselekvésbe ágyazott gondolkodás jellemző, tehát a mozgásos tanulásnak – melyhez az éré is természetesen hozzájárul – óriási a jelentősége.

Mivel gyermekeink fogékonyak a szenzoros-motoros közlésre, tanulásuk alapja a szemléletes, cselekvéses tanulás, ehhez állandó vezetésre, megerősítésre van szükség a sok-sok gyakorláson túl.

Az óvodai mozgásnevelés feladata, hogy fejlessze az erőt, ügyességet, gyorsaságot, állóképességet, a biztos egyensúly kialakítását, növelje a teljesítőképességet, továbbá javítsa a hibás összerendezetlen mozgásokat. Meg kell tanítani a gyermekeket a különböző helyzetekben való értelmes cselekvésre, célirányos mozgásra.

Az utánzókézség fejlesztését a nagymozgások utánzásával lehet a legjobban fejleszteni.

Első lépés a **passzív mozgásindítás** (passzív tornáztatás). Eleinte sok ringató, gurító játékot játszanak, amely a feszültség oldását segíti, és az érzelmi nevelés szempontjából is nagy jelentőségű. Ezután a gyermeki mozgásfejlődés állomásainak megfelelő **alapmozgások kialakítására**, gyakorlására térnek át, majd az alapmozgásokból állítanak össze mozgássorokat.

Ezekkel párhuzamosan sok **gesztussal kísért mondókát** tanulnak.

A mozgásfejlesztés területei

- játékos utánzó gyakorlatok
- alapmozgások kialakítása, korrigálása, gyakorlása
- mozgásos játékok.

Játékos utánzó gyakorlatok

Feladatai:

Az utánzókézség fejlesztése, sikerélmény biztosítása, közös tevékenység, kapcsolatteremtés, az egyes testrészek átmozgatása, ráhangolódás a foglalkozásra, testséma fejlesztés, a beszéd megértés és beszédkésztetés, a figyelem, az emlékezet fejlesztése.

A játékos utánzó gyakorlatokat kezdetben segítséggel, majd egyre önállóbban végzik a gyerekek. A mondókával, verssel, énekkel kísért gimnasztikai gyakorlatok az egész test átmozgatását célozzák.

Az énekek, versek megadják a mozgások ritmusát, az egyszerű, könnyen utánoszthatók, felkeltik a gyermek érdeklődését. Általuk megismerik az egyes testrészeket, megtanulják, hogy melyik a páros, és azt, hogy azok egymástól függetlenül is mozgathatók. Testsémájuk, testtudatuk, testfogalmuk fejlődik.

Az alapmozgások kialakítása, korrigálása

Feladatai:

A pontos mozgás-kivitelezés segítése, a hibás, összerendezetlen mozgások javítása, a mozgásos gátlások oldása, a mozgásigény kiélésének segítése, az erő, ügyesség, állóképesség, gyorsaság, teljesítőképesség növelése, az érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, gondolkodás, beszéd fejlesztése.

A foglalkozások fő részét ezek a gyakorlatok töltik ki. A csoportos együttlét alatt megtanulnak a gyermekek egymásra figyelni, egymást megvárni, segíteni egymáson. Megtanulnak egyszerű verbális utasításokat végrehajtani. Viselkedésük fegyelmezett lesz.

A foglalkozás e része alatt **hely- és helyzetváltoztató mozgásokat** végeznek. A különböző minőségű talajon, szeren, szabadban végzett, sokoldalúan begyakorolt mozgások hatására gazdagodnak ismereteik önmagukról. A páros gyakorlatok a kapcsolatteremtést is segítik. A hibás mozgás korrekcióját az új dinamikus sztereotípiák kialakítása szolgálja.

A foglalkozások e részének tervezésekor különös figyelmet kell fordítani a gyermek **biológiai állapotára** az esetleges **társuló fogyatékoságára** (~~pl. vitium~~).

Gyakorlatok:

Rendgyakorlatok	
Kartartások	- nyújtott - hajlított - vegyes
Karkörzések	
Állások	- alapállás - lábujjon - sarkon - talpélen - guggoló állás - terpeszállás
Ülés	- nyújtott - terpesz - török
Fekvés	- hanyatt - hason - oldalt
Függés	- függőállás - függeszkedés

Járás	- kis és nagy lépéssel előre, oldalra - gyors, lassú - különböző minőségű talajon - vonal között - vonalon - tárgyak kikerülésével - tárgyak átlépésével - hullámvonalon - irányváltoztatással - különböző eszközökkel - lépcsőn járás
Futás	- gyors, lassú tempóban - tempóváltással - különböző irányba - irányváltással - különböző szélességű vonalak között - futás közben akadály átlépése, megkerülése - futkározás - célbafutás - futás eszközzel a kézben
Ugrás	- szökdelés - átugrás - leugrás - ki-be ugrás
Dobás-fogás	- elkapás - eldobás - célba dobás
Támaszgyakorlatok	- csúszás - kúszás - mászás - gurulás

egyensúlyérzékelt fejlesztő gyakorlatok	- lábujjhegyen állás nyitott, majd csukott szemmel - fél lábon megállás - statikai egyensúlyhelyzetből való kibillentés - egyensúlyozás gerendán, vonalon - járás közben tárgy egyensúlyozása - állatmozgások utánzása - egyensúlyozás Bobáth labdán, hengeren, AYRES-eszközökön - forgások, hintázás - gördeszkán húzás, tolás - postura utánzás - stb.
--	---

Mozgásos játékok

Feladata:

A tanult mozgásformák játékos gyakorlása, egyszerű szabályok megismerése, a versenyszellem előhívása, a foglalkozás játékos lezárása.

Ezek a játékok azokból az elemekből épülnek fel, amelyek a foglalkozásokon megjelentek. Játék formájában szolgálják a rögzítést, gyakorlást. Alkalmat kínálnak versenyzésre, páros gyakorlatra, együttes játékokra. Siker, kudarc átélését reprezentálják. Megtanulják a gyerekek ezek elfogadását, ezzel alkalmazkodóképességük is fejlődik az ügyességük, erőnlétük mellett.

A foglalkozások része a **légző gyakorlat** is.

Célja:

A hasi légzés kialakítása, a helytelen ritmusú légzés korrigálása és a túlnyomóan szájon át történő ki- be légzés helyett az orron át történő belégzés megtanítása.

Elvárások az óvodáskor végén

- alakuljon ki a természetes mozgásigény;
- örömmel, szívesen mozogjanak;
- tudjanak segítséggel mozgást utánozni;
- alkalmazkodjanak a foglalkozások rendjéhez;
- értsék az egyszerű verbális utasítást;

- az alapmozgásokban szerezzenek jártasságot;
- lépcsőn segítséggel kapaszkodva, utánlépéssel, ill.váltott lábbal közlekedjenek;
- biztosan – *helyett: lehetőleg* mozogjanak tornaszeren, játszótéri játékokon;
- tudjanak rövid ideig figyelni a felnőtte és egymásra;
- elemi szabályokat ismerjenek, tartsanak be.

3. Kommunikáció fejlesztés

A kommunikációs készség fejlesztését, a közvetlen környezet megismerését, a kognitív funkciók fejlesztését segítő foglalkozási forma (mesék, versek, mondókák megtanítása)

Formája	- csoportos vagy egyéni, esetleg mikrocsoportos.
ideje	naponta 5-35 perc
Célja	- a gyermek beszéd iránti érdeklődésének felkeltése, utánzó-képesség fejlesztése; - kommunikációs igény felébresztése, ösztönzése; - a verbális kommunikáció gazdagítása, a jelzések differenciálása; - a beszédszervek ügyesítése; - a beszéd indítása, a passzív illetve aktív szókincs bővítése; - a hallási figyelem, hallási diszkriminációs képesség fejlesztése; - a grammatikai rendszer kiépítése; - a közvetlen környezet tárgyai, élővilága, cselekvései, - történéseiről tapasztalatok, ismeretek szerzése; - a kognitív funkciók, a figyelem, az emlékezet fejlesztése.

Az értelmi fogyatékos gyermekek beszéde minőségileg és mennyiségileg is eltér ép társaiktól. Később indul, lassabb ütemben fejlődik, s a szókincs, a mondatalkotás, illetve az artikuláció területén egyaránt sajátosságokkal bír. Nevelésüknek és oktatásuknak általánosan elterjedt komplex módszere, amely a fejlesztésnek, gyakorlásnak és a beillesztésnek többféle lehetőségével dolgozik, számol azzal, hogy az egyes funkciók terén sajátos és fokozott elmaradások vannak.

A beszéd-rendellenesség együtt járója az értelmi sérülésnek és egyben súlyosbítja is azt. A gyermek nehezen sajátítja el a beszédet és éppen a sérüléséből adódóan nehezebben tudja "asszimilálni a beszéd differenciált rendszerét".

Rá kell nevelni őket a környezetből jövő jelzések iránti érzékenységre, azok felismerésére és a megfelelő válaszadásra.

Az értelmi fejlődésükben akadályozott gyermekek, nem csak azért maradnak el a fejlődésben, mert a központi idegrendszer sérült, hanem azért is, mert beszéd útján lényegesen kevesebb tanulási, fejlődési impulzushoz jutnak, mint ép társaik.

Minél kevésbé beszél a gyermek, annál kevesebb impulzus éri az emberek és dolgok felől. Nem tudja feldolgozni a környezet jelzéseit, elsivárosodik, nincs, ami motiválja a kommunikáció fejlődését.

A beszédfejlődés szoros összefüggésben van a mozgásfejlődéssel. A kezdetben mozgásfejlődésre fordított energiák a motorika megszilárdulása után felszabadulnak, és a beszédfejlődés irányába hatnak.

Az értelmileg akadályozott gyermekek beszédfejlődési sajátosságai

Az értelmi fejlődési zavar egyik fő társuló tünete a különböző mértékű, beszédfejlődés elmaradása. A tünetek formái, jellemző jegyei összefüggnek a sérülés súlyosságával. Befolyásolhatja az idegrendszert ért károsodások formája, specifikus idegrendszeri sérülés is. Nemcsak a beszédfejlődés egyes fokozatai késnek, hanem a **nyelvi differenciáltság is tökéletlen** marad. A legtöbb esetben jelen van a beszédnek, mint kifejező tevékenységnek, az artikulációnak, a folyamatosságnak és a zöngének a zavara is. Az élmények **diffúz és pontatlan átélése** már önmagában is csökkent nyelvi adottságokat és képességeket eredményez, mert a nyelv megnevező és ábrázoló funkciójának minden teljesítményéhez hozzá tartozik az események differenciált feldolgozása. Gyakran évekig megrekedhetnek a **preverbális kommunikáció** szintjén, súlyos esetben nem, vagy alig lépik ezt túl.

Értelmi fogyatékos gyermekekre jellemző, hogy a beszéd felfogásához és létrehozásához szükséges érzékszervi apparátus működik, külső ingereket érzékelnek, de a tudati tartalom szűk korlátok között fejlődik, gondolkodási képességük (fogalomalkotás, absztrakció, elvonatkoztatás stb.) sérülése olyan fokú, hogy szavaik nélkülözik az általánosított jelentéstartalmat. Beszédszerveik innervációja következtében tagolt hangadásra képesek, szavaik elemi fonéma értékűek. Jellemző az **artikulációs hibák nagy száma**, ami részben működési eredetű, részben a beszédszervek fejlődési rendellenességeivel függ össze. A sérült gyermeket jellemzi, hogy kognitív, emocionális és szociális területen oly mértékben gátoltak,

hogy nehéz őket motiválni. Többségüknél nagyon megkésik a beszédfejlődés, legtöbbjüknel makacs pöszeség található.

Nyelvük tartalmilag szegényes, tényleges szókincsük lassan bővül, az utánzott szavakat nem képesek adekvátan használni.

A kommunikáció fejlesztés feladata

A beszédfejlesztés jelen van a gyermek egésznapos tevékenységében, tehát **nem tekinthető egyetlen foglalkozás megvalósítandó feladatának**. A játékos mozgásokkal, ritmusokkal, összekapcsolt irodalmi alkotások, a gyermek számára érzelmi-érzéki élményt nyújtanak. A tevékenység mindennapos alkalmazása, a gyermek mentális higiéniájának elmaradhatatlan eleme (Óvodai országos alapprogram). A beszéd fejlesztése szorosan kapcsolódik a mentális képességek, a szocializáció, a mozgás és játék fejlesztéséhez, mintegy összefonódik ezekkel.

A megkésett mozgásfejlődés hátráltatja a beszéd fejlődését. Megzavarja azt a folyamatot, amelyben a gyermek közvetlen közlőről ismerkedik meg a környezettel, gátolja a képzetek kialakulását és érezteti hatását az artikulációban, amely a beszédszervi mozgások magasabb fokú koordináltságát igényli.

A verbális fejlesztés nemcsak célként, hanem eszközként is megjelenik a megismerési folyamatban.

Ezért az értelmi fejlődésükben értelmileg akadályozott gyermekeket nevelő óvodákban szorosan összekapcsolódva, egymást kiegészítve, egy foglalkozáson belül szerepel a beszédfejlesztés és környezetismeret, vagyis az anyanyelvi fejlesztés.

A környezet megismerésének feladata, hogy a gyermekek képességeihez mérten minél több **tapasztalatot** szerezzenek (bekapcsolva a mozgást és a különböző érzékszerveket) az őket körül ölelő természeti és társadalmi környezetből. Ehhez inspiráló, segítő, megértő, befogadó környezet kell.

A gyermekek tapasztalataira, élményeire, a már meglévő ismereteire kell támaszkodni ahhoz, hogy új ismereteket tudjanak elsajátítani, illetve a meglévőket bővítsék. Ehhez egy **sokat beszélő, megértő környezet** megteremtése szükséges, amely a gyermek minden rezdülésére, közölni akarására azonnal reagál és megfogalmazza azt.

Fontos a **pedagógus** -- mint **modellértékű személy** -- érdeklődése, empátiás készsége, színes egyénisége, hiszen ez biztosítja a gyermekkel való **jó érzelmi kapcsolat kialakulását**, a családdal való együttnevelés olyan pozitív élményeket nyújt, ami biztosítja a környezetében

való biztos eligazodást is. A környezetismeret témakörei szoros kapcsolatban vannak a többi nevelési területtel, pl. a “testünk” témakör kiemelten szerepel a mozgásfoglalkozáson és minden nap jelen van, az önkiszolgálásban is.

A környezet megismerésére szolgáló témakörök lehetőséget nyújtanak a pedagógusnak arra, hogy a gyermekcsoport fejlettségi szintjének, életkori sajátosságainak megfelelő tartalommal töltsse meg. Kiválasztásuk nagy figyelmet igényel, az értelmileg akadályozott óvodások tekintetében.

Speciális feladatok:

- az érdeklődés felkeltése;
- a kérdés, kijelentés rövid, egyszerű megfogalmazása;
- nonverbális elemek támogató alkalmazása;
- a beszédmegértés fejlesztése;
- az otthonról hozott közlési formákra támaszkodás;
- az ismeretek tevékenységbe ágyazott nyújtása;
- a környezet megismerése érdekében a kognitív funkciók célzott fejlesztése az észlelés (látás, tapintás, szaglás, hallás, ízlelés), a figyelem, a megfigyelőképesség, az emlékezet, a gondolkodás fejlesztése;
- a figyelem tartósságának, terjedelmének, akaratlagosságának növelése;
- a gondolkodás és a nyelv fejlesztésének összekapcsolása.

Témakörök a környezet megismerésére

- *óvodások lettünk:*
 - nevek, jelek, felnőttek neve,
 - tájékozódás az óvoda helyiségeiben: - *helyett:*
 - *az óvoda helyiségei,*
 - *az ott dolgozó személyek, megszólítása,*
 - *a csoportszoba berendezési tárgyai,*
 - *a csoportsobában található eszközök, játékok.*
- *testünk*
 - saját név, jel tudatosítása,
 - saját test részei,
 - testrészek másokon.
- *a család:*

- a család tagjainak felismerése, megnevezése,
- a szülők, testvérek munkája,
- a család otthoni tevékenysége.
- *az ősz:*
 - az őszi természet megfigyelése (gyűjtés),
 - őszi időjárás,
 - őszi gyümölcsök (befőzés),
 - őszi zöldségek,
 - őszi öltözködés, testséma fejlesztés.
- *a tél:*
 - a téli természet megfigyelése, téli örömek,
 - a téli időjárás,
 - a téli öltözködés, testséma fejlesztés,
 - a téli ünnepek (Mikulás, Karácsony, Farsang, sütés).
- *a tavasz:*
 - a tavaszi természet megfigyelése (növényültetés),
 - a tavaszi időjárás,
 - a tavaszi virágok, gyümölcsök, zöldségek,
 - a tavaszi öltözködés, testséma fejlesztés,
 - a tavaszi ünnep: Húsvét, Anyák Napja.
- *az óvoda:*
 - csoportszoba
 - mosdó
 - ebédlő
 - udvar
- *otthoni tevékenységek:*
 - mosás
 - takarítás
 - főzés
 - terítés
 - mosogatás
 - ágyazás

(e témakör nem kerül feldolgozásra)

- *a közlekedés:*

- a járművek felismerése
- közlekedés a járműveken
- helyes viselkedés a járműveken
- elemi közlekedési szabályok elsajátítása
- *az állatok*
 - a ház körül élő állatok
 - állatkertben élő állatok
- *az utca:*
 - üzletek
 - vásárlás
 - (járművek, járókelők)
- *foglalkozások*
 - fodrász
 - orvos
 - boltos
- *játékok:*
 - szobai játékok
 - játékok a játszótéren.

A beszédfunkciók fejlesztése és korrekciója

A beszédfejlesztés egyéni és csoportos formában zajlik. Természetesen egy-egy gyermek sérülésének súlyossága, milyensége nagymértékben meghatározhatja a vele való foglalkozás formáját. A beszédfejlesztés bizonyos elemeit csak **egyéni foglalkozás** keretében lehet jól begyakorolni. Ebben a munkában elengedhetetlen a **logopédus** aktív közreműködése.

Fontos tudni, hogy az aktív beszéd elsajátításának alapja a nonverbális és verbális kommunikáció elemeinek egymásra épülése, ezek tudatos fejlesztése, a kommunikációs igény felkeltése. Vannak olyan gyerekek, aki egyáltalán nem figyelnek a beszédre, nehezen értelmezik a közléseket, nemegyszer saját nevükre sem figyelnek fel.

Mindezért a beszédfejlesztő munka igen fontos lépése a **kommunikációs igény felkeltése, a hallásfigyelem fejlesztése**, amit a következők segítenek:

- a gyermek aktivizálása, motiválása ritmus, dal segítségével;
- állathangok, állatmozgások utánzása;
- az akusztikus figyelem felkeltése;
- hosszú-rövid, gyors-lassú, magas-mély hangok megkülönböztetése;

- felszólítások, felkiáltások élénk gesztussal, mimikával való kísérése;
- a beszédszervek ügyesítése tornáztatással, játékos gyakorlatokkal (a beszédszervek passzív tornáztatása, ajak-, nyelv-, fúvó-, légző gyakorlatok);
- a beszéd indítása, a passzív és aktív szókincs bővítése, játékos formában ismerkedés a tárgyakkal, ezek beépítése a szókincsbe;
- a tárgyak mellett a képek megnevezése, mondatalkotás segítése.

A foglalkozások **időtartama** az év folyamán változik, hiszen ahogy növekszik a gyermekek figyelme, koncentrációkészsége, egyre hosszabb ideig lehet velük együtt dolgozni. Kezdetben 5-10, később 20-30 percesek lehetnek ezek.

A foglalkozások **felépítése:**

Minden anyanyelvi foglalkozás azonos rítus szerint zajlik.

A bevezető részben a gyermekek gyakorolják nevüket, jelüket, egymás nevét. Beszélgetés keretében számba veszik a hiányzókat. Az időjárás megfigyelése is a mindennapi feladatok közé tartozik. A megfigyeltet minden alkalommal képekkel (szimbólumokkal) rögzítik. Napos választása.

A fő részben az adott témakör feldolgozása történik, amelyek hetente változnak. A témakörök mélységének feldolgozását az adott csoport fejlettségi szintje határozza meg.

A befejező részben az értékelés zajlik, de a gyermekeknek a foglalkozás egész ideje alatt folyamatos visszajelzést kell kapniuk.

Az értelmileg sérült gyermekek beszéde az óvodáskor végén

Általános követelményeket nem lehet meghatározni, hiszen a gyermekek fejlődésbeli sajátosságai, jellemzői nagymértékben meghatározzák a fejlesztés menetét, eredményeit.

4. Játékra nevelés

Adekvát játékhasználatot megtanító, a fantáziát, az elemi kreativitást fejlesztő foglalkozás.

A játék a kisgyermekkor legfontosabb és legjelentősebb tevékenysége, az óvodai nevelés leghatékonyabb eszköze. A külvilágból jövő, tagolatlan benyomások, a játék tevékenység során válnak tagolttá, érthetővé. A játékfolyamatban az óvodapedagógus tudatos jelenléte biztosítja a gyermeki játék kibontakoztatását. A személyes motívumokon túl nagy figyelmet kell szentelni az életkornak, képességeknek megfelelő eszközök, anyagok

kiválasztására, illetve a helyszín felmérésére. A játék kiemelt jelentősége a napirendben, is megmutatkozik (Óvodai országos alapprogram).

formája	- mikrocsoportos, csoportos, esetleg egyéni
ideje időtartama	- heti 2 alkalommal - 5-35 perc
célja	- a játékkedv felkeltése, - az adekvát játékhasználat megtanítása, - az egymás melletti tevékenység támogatása, - az együttes játék örömeinek felfedeztetése, - elemi szerepjátékok, a konstruálás megtanítása, - a mozgás, a megfigyelőképesség, a figyelem, az emlékezet, a beszéd, a képzelet fejlesztése, - a különböző minőségű, színű, formájú, nagyságú anyagok segítségével népi játékok, mondókák, énekes játékok segítségével elemi szabályok megtanítása, a zenei hallás, a ritmusérzék fejlesztése - a játéktevékenység örömforrásának biztosítása, - a mintakövetés, modellkövetés, az interakció támogatása.

A személyiség fejlődésében meghatározó szerepe van a játéknak, amely a gyermeki fejlődés velejárója.

Játéktevékenységében tükröződik a gyermeket körülvevő környezet, cselekedeteiben ismert szituációkat utánoz. Kellemes élményei újra és újra megjelennek a játékban, de sérelmei is feloldást nyerhetnek.

A viselkedési szabályok, a társakkal, felnőttekkel való kapcsolat csiszolására is tág teret nyújt a játék.

Az óvoda a percepció és a gondolkodás összeszerveződésének szenzitív időszaka.

A játék alkalmas arra, hogy eggyé szervezze az értelmi, érzelmi és társas folyamatokat. Tehát elválaszthatatlan a fejlődés egészétől az érzelmi, értelmi, szociális fejlődéstől.

A játék nem csupán szabadidős tevékenységet jelent, hanem **jelen van minden célzott foglalkozáson** is, a játék ismeretszerző funkcióval bír, nélkülözhetetlen a beszédfejlesztésnél, a mozgásnevelésnél, a finommotorika fejlesztésnél.

A játékra nevelés **együtt játszást, együttes cselekedtetést** jelent, ahol a győgyapedagógus szerepe fokozatosan csökken, helyét a játékkezdemenyezés, majd az egyre önállóbb játék veszi át.

A foglalkozás akkor tölti be szerepét, ha a gyermek játéktevékenységében egyre több lesz az olyan elem, amely önálló elgondolásból, a tanult formák alkalmazásából születik.

Játék közben lehetőség nyílik a gyermek mozgásigényének kielésére épp-úgy, mint a különböző eszközök, anyagok megismerésére. Észrevétlenül szerez tapasztalatot a gyermek a távolságról - közelségről, magasságról - mélységről, megismeri, hogy a tárgyaknak van kiterjedése, nagysága, formája, súlya, puhasága - keménysége, esetleg hangja.

Alkalmat ad arra is, hogy a veszélyérzettel nem mindig rendelkező gyermek megtanulja, hogy vannak balesetveszélyes helyzetek, megismerje lehetősége korlátait, ugyanakkor saját magáról is ismeretek birtokába jut.

Az óvodáskorú gyermekre jellemző, hogy elsősorban a **mozgásos játékokat** (futkározás, ugrálás, mászás stb.) preferálja. Uralkodó játékforma a **magányos** játék. A fejlesztés hatására megjelenik a **párhuzamos** játék, amikor a pedagógus irányítása mellett utánozza a felnőttet (pl. együtt konstruálnak). Majd **önállóan** is próbál játszani, végül az egymás mellett tevékenykedő gyermekek rövid ideig megpróbálnak **együtt** játszani.

Megtanulandó játékok:

- Finommotorikát fejlesztő játékok

- ki-be pakolás,
- válogatás, csoportosítás,
- építés vízszintesen,
- építés függőlegesen,
- építés különböző formájú, anyagú, nagyságú elemekből,
- építés minta után,
- illesztés,
- fűzés,
- ujjak ügyesítése mondókákkal, mesékkel.

- A megismerő tevékenységet fejlesztő játékok

- képes lottó,
- szétvágott képek összeillesztése,
- hasonlóság, különbség észrevételét segítő játékok,

- memori,
- képtörténet kirakása segítséggel,
- sorozatok segítséggel,
- hallási differenciálást fejlesztő játékok,
- tájékozódás a hang alapján,
- tárgyak felismerése tapintás útján.

- **Mozgásos, népi játékok**

- köralakítás,
- körbejárás,
- párválasztás,
- körjátékok,
- páros játékok,
- egyensúlyozó játékok,
- célbafutás,
- egyszerű táncelemek.

- **Játék a szabadban**

- homokozás,
- hintázás,
- csúszdázás,
- mászókázás,
- pancsolás,
- labdagurítás, eldobás, elkapás,
- futkározás,
- ugrálás,
- körjáték a szabadban,
- hógolyózás, szánkózás, csúszkálás,
- húzás, tolás,
- építés.

- **Szerepjáték elemei**

- babaringatás, etetés, altatás, sétáltatás, öltöztetés,
- autó tologatás, szállítás, garázsépítés, közlekedési szőnyegen közlekedés,
- utazás,
- orvos, beteg,
- fodrász,

- főzés,
- takarítás,
- boltos,
- mese dramatizálása.
- **Barkácsolás**
 - felnőttekkel közösen,
 - ismerkedés a bábokkal.

A játékra nevelés foglalkozáson, a gyermek adott tevékenységéből kiindulva folyik az indirekt tanítás, illetve a pedagógus indirekt kezdeményezésébe igyekszik bevonni a gyermekeket. Az e foglalkozásokon megtanult játékokat hasznosítjuk a többi foglalkozáson is.

A játékeszközök kiválasztásának szempontjai

- a gyermek fejlettségi szintje,
- az adott feladat,
- az esztétikum,
- tartósság, könnyen tisztíthatóság,
- ne veszélyeztesse a gyermek testi épségét,
- legyen választási lehetőség,
- legyen a játék a gyermek számára könnyen elérhető,
- legyen a játéknak állandó helye,
- lehetőleg fejlesztő jellegű legyen,
- megfelelő számban álljon a csoport rendelkezésére.

Elvárások az óvodás kor végén

- ismerjék az alapvető játékokat,
- legyenek képesek rövid ideig adekvátan játszani,
- válasszanak maguknak eszközt, használat után tegyék helyre,
- tanulják meg elkérni a játékot, tudjanak várni,
- tudjanak egyszerű építményt konstruálni,
- a szerepjátékok elemei jelenjenek meg játékaikban,
- legyenek képesek rövid ideig együtt játszani,
- ismerjék a játszótéri játékokat, használják azokat rendeltetésszerűen,
- ha kell, játékaikat kísérjék beszéddel,
- a tanult játékokat próbálják tovább fejleszteni,

- ismerjenek dalos játékokat, kapcsolódjanak be a körjátékokba.

5. Vizuomotoros fejlesztés

A finommotorika fejlesztését, a kéz ügyesítését, a gyerekek ábrázoló készségét fejlesztő foglalkozás, melyre az óvodapedagógus/ gyógypedagógus egész napon át lehetőséget biztosít. Nyitott a gyermek a gyermek kreatív önkifejezésére, az alkotás örömének biztosítására.

Formája	csoportos, egyéni
Ideje	- heti 3 alkalommal
időtartama	- 5-35 perc
Célja	- kéz és ujjak ügyesítése, mozgékonyáguk fokozása, - a kéz izomerejének szabályozása, - a célirányos kézmozgások kialakítása, - a szem és kéz közti koordináció kialakítása, - az ujjak tapintásérzetének fokozása, - a csukló, az ujjak laza mozgatása, - a látás - tapintás - mozgásérzet együttes szabályozása, - a dominancia kialakításának segítése, - a testséma fejlesztés, - az ábrázoló kedv felkeltése, - az ábrázolás eszközeinek, a különböző technikáknak megismertetése, - a helyes ceruzafogás kialakítása, - a figyelem, az emlékezet, az ügyesség fejlesztése, - a téri tájékozódás fejlesztése, - az analízáló, szintetizáló készség kialakítása, - egyszerű ok-okozati összefüggések felismertetése, - a beszédkészség fejlesztése, - alapszínek és egyszerű formák megismertetése.

A nagymozgások és a finommotorika fejlődése egymással szoros kapcsolatban van. A mozgásos tanulás közben vizuális, akusztikus, kinesztetikus, taktilis ingerek fejlesztik a percepciót, hatnak a kognitív funkciókra és a beszédre, segítik a manipulációt.

A vizuális percepció által alakul a látás, tapintás és mozgásérzet együttes szabályozása. Tehát amikor a gyermek kezét kívánjuk alkalmassá tenni az egyszerű feladatok elvégzésére vagy ábrázolásra, elsősorban az **érzékelés-észlelés** fejlesztését kell elvégezni. Ugyanakkor az **ujjak, a kéz ügyesedésével** kialakult szem-kéz koordinációval fejlődik a forma, szín, nagyság megkülönböztető képesség, a taktilis érzékelés, a soralkotás, osztályozás, elrendezés képessége is.

A különböző minőségű, anyagú, súlyú, nagyságú tárgyak megfogása, elengedése, használata más-más mozdulatot igényel. Másként kell fogni a ceruzát, fésűt, másként csengetni, ajtót nyitni.

A célirányos mozgás-kivitelezés érdekében számtalan tanulási helyzetet kell létrehozni. Tág lehetőséget biztosít az **önkiszolgálás** e terület fejlesztésére.

A próbaszerencse alapon szerzett ismeretek, a mindennapi tapasztalatok segítik a gyermeket abban, hogy észrevegye az egyszerű **összefüggéseket** a tárgyak tulajdonságai között, az ok-okozat közvetlen egymásutániséga alapján. A globálisan felhívó jellegű tárgyakkal (személyekkel) kapcsolatba kerülve, azokról sokoldalú tapasztalatokat szerezve fokozatosan képes lesz a részletekre is figyelni, az egészből egy-egy **lényeges részt kiemelni**. Alak-háttér differenciáló képessége is finomul.

A **testséma** fejlődése is szoros kapcsolatban van a mozgás, azon belül a finommotorika fejlődésével is. Megtanulja a saját testén való tájékozódást is.

A **szem-kéz koordináció** fejlesztésének elengedhetetlen feltétele a szem fixáló mozgásának kialakítása, az alakkonstancia, az alak-háttér felfogó képesség, a téri irányok, térbeli viszonylatok fejlesztése.

Mindehhez meg kell erősíteni az érzékelő apparátust, fejleszteni kell a motoros folyamatokat és a nyelvi képességeket.

A különböző fejlesztő játékokkal végzett manipuláció ügyesíti a gyermek finommotorikáját, de igazi alkotókedvüket a festéssel, nyomdázással, gyurmázással, tépéssel, rajzolással élhetik ki. E tevékenység során sikerélményhez jutnak, produktumok keletkeznek, ha a gyermek látja alkotásának eredményét.

Fontos, hogy megtanulja az egyes eszközök használatát és szívesen ábrázoljon.

Az értelmi fogyatékos óvodás vizuomotoros készségének jellemzői

Az értelmi fogyatékos gyermek **mozgásos ügyetlensége** a manualitásban is megjelenik. A kézfejlődés üteme lassabb, óvodáskorban is többnyire marokra fogja a tárgyakat. Lassan alakul ki a háromujjas, és csak hosszas gyakorlás után a kétujjas fogás (csípőfogás).

A két kéz együttes mozgása, a test középvonalának átlépése nehézséget jelent.

A kognitív funkciók sérülése, a pontatlan megfigyelés, a célirányos mozgások kivitelezésének nehézségei, a hibás vizuális emlékezet, a kialakulatlan dominancia, a tartós figyelem, a feladattartás gyengesége, szétszórtságuk, nyugtalan magatartásuk nehezíti az ismeretszerzést. A finommozgást igénylő feladatokat erőtlen, pontatlan mozgáskoordinációval oldják meg.

A vizuomotoros készség fejlesztésének feladatai

E foglalkozás **kettős feladatot** lát el:

- alkalmassá teszi a gyermeket egyre pontosabb **célzott manipulálásra** – az érzékelés-észlelés-tapintás az ujjak ügyesítésével;
- másrészt az **ábrázoló kedvet** igyekszik felkelteni, támogatja a gyermek önkifejezését.

Feladatok:

- Olyan tanulási helyzetet kell létrehozni, ahol az ingerek sokoldalú felvétele, szelekciója biztosított.
- Fejlesztő játékok, eszközök kiválasztásával törekedni kell a **pontos megfigyelésre**, megtanítani a tárgyak **fixálását**. Megismerik a különböző eszközök **fogását, elengedését, osztályozását** színek, formák, nagyság, súly alapján. Megtanulják a tárgyakat megkülönböztetni **tapintással**. Ismerkednek a pontos **illesztéssel**. **Azonos** tárgyakat csoportosítanak, **különbségeket** vesznek észre. **Párosítanak, ritmikus sort** alkotnak. Megismerik a sor-alkotást, felismerik a **hiányt**, megtanulnak pontosan **célozni**. Az **alakállandóság** fejlesztését segítik a tapintásos gyakorlatok, az azonos tárgyak válogatása illetve az **egyszerű mértani formák** osztályozása, puzzle játékok, mozaik elemeinek **összeillesztése**. Fejlesztik a vizuális megfigyelő képességet, a **lényeges jegyek** felismerésének képességét. **Ujjtornával** ügyesítik a kéz ujjait, és az önkiszolgálási feladatok végrehajtása, az egyszerű munkatevékenységek is alkalmat adnak a gyakorlásra. Mindezek a tevékenységek, játékok, a játékra nevelés foglalkozáson az egyéni fejlesztésnél, természetesen más formában, megjelennek. A szem-kéz koordináció, az alak-háttér differenciáló képesség, az alakkonstancia, a testséma fejlesztés, az ujjak és kéz ügyesítése mellett a gyermek **ábrázoló képességét** is fejlesztik. Különböző anyagok, technikák megismertetésével, együttes tevékenységgel teszik őket alkalmassá arra, hogy örömeiket, élményeiket rajzzal, festéssel, mintázással is ki tudják fejezni.

Az ábrázolás, alakítás fejlesztésének lehetőségei

Mintázás	
homok	- formázás - építés - formakitöltés
víz	- töltögetés - pancsolás
gyurma	- lapítás - sodrás - gömbölyítés - formálás
agyag	- formálás
Festés	
kézzel	- tenyérrel - öt ujjal - ököllel - egy ujjal
eszközökkel	- "csumival" - szivacsos flakonnal - szivacs-ecsettel - vastag ecsettel
Nyomdázás	- szivaccsal - dugóval - terményekkel - játéknymdával
Papírmunkák	- gyűrés - tépés - sodrás - ragasztás - nyírás
Rajzolás	- vastag zsírkrétával - vastag színessel - grafit ceruzával
Vegyes technikák	

A felsorolt technikákkal és eszközökkel dolgozhatnak különböző nagyságú, minőségű, térbeli elhelyezésű anyagokon (papír, üveg, tükör, fólia, paraván, tábla, fa, textil stb.). A munka során fontos, hogy ügyeljenek a helyes irányra és a gyermekekkel is igyekezzenek megtanítani a balról jobbra és a fentről lefelé haladást.

Elvárások az óvodáskor végén

- tudjon rövid ideig helyhez kötötten tevékenykedni
- alakuljon ki kétujjas fogása
- tudjon – helyett: igyekezzen a többségük pontosan illeszteni
- alakuljon ki a marokfogás, ill. a megközelítőleg helyes ceruzafogása
- tartsa be a papírhatárt
- szívesen ábrázoljon
- rajzában jelenjen meg a kezdeti emberalak ábrázolás
- segítséggel, használja az ábrázolás-foglalkozáson megismert eszközöket
- rajzában alakuljon ki a helyes nyomaték
- tudjon egyszerű ábrát, ritmikus sort kirakni
- munkájában balról jobbra haladjon
- alakuljon ki kezessége, testsémája

6. Egyéni fejlesztés

A gyermek speciális nevelési szükségletéhez, a képesség-struktúra egyenetlenségéhez igazodó, sérülésspecifikus fejlesztés.

formája	- individuális képességfejlesztés
ideje időtartama	- naponta - 5-45 perc a gyermek állapotától, az adott tevékenységtől függően
célja	- hatásfokozó, erősítő, támogató, kiegyenlítő – esetleg tehetség-gondozó – tevékenység a tanulási munkatevékenység illetve a közösségi élet nehézségeinek leküzdése érdekében; - esetleges társuló sérülésekből adódó problémák kiküszöbölése; - taktilis, kinezetikus, vizuális, auditív ingerléssel, a játékok, eszközök felhívó jellegét kihasználva növelni az együttműködő

	készséget, a kitartást, feladattartást, fejleszteni a modális, intermodális, szeriális észlelést; - a figyelem, az emlékezet fejlesztése a nyelvi zavarok kiküszöbölése, a beszédszervek ügyesítése, a beszédindítás; - a formaészlelés, alak-háttér differenciáló képesség, a látási, hallási diszkriminációs készség fejlesztése - a finommotoros készség, a formakivitelező készség fejlesztése; - a megfigyelőkészség fokozása; - a kognitív funkciók közül a válogatás, csoportosítás, rendezés (nagyság, szín, forma szerint), analógiák, a rész-egész viszony észrevétele, az analizáló- szintetizáló készség, a szerialitás fejlesztése.
--	---

"...Ahhoz, a szinthez kapcsolódva kell a fejlesztést elkezdni, illetve ott kell fejleszteni, ahol a gyermek még biztonságosan mozog, s a tudás már készségszintű, mert csak így válik lehetőséggé számára az eredményes feladatvégzés" – írja *Vigotszkij*, s ezzel maximálisan egyet kell érteni.

Az együttműködéshez nélkülözhetetlen a **szándékos figyelem**. Ez olyan szenzoros organizációt kíván, amely minden cselekvésben a lényeges érzékletet különbözteti meg a lényegtelenről. A vizuális figyelmet a kívánt tárgyra kell irányítani. Olyan **játék szituációt** kell biztosítani, amelyben a gyermek velünk szembeni interakciója számára érdekes lesz. A gyermek csak óvatos előre haladással tapasztalhatja meg egy feladat struktúráját és variánsait, s próbálja az újat a jelenlévő rendszerbe besorolni. Ezért fontos, hogy a feladatok egy adott foglalkozáson belül is bár legyenek változatosak, de ne legyen túl nagy a különbség a régi és újabb feladat között.

A szűk transzfer játéktér, a konkrétság, a generalizáció, átadó képesség csekélyebb volta miatt mindig konkrét, közvetlen, a valóságra irányuló tevékenységet kell végezni. Meg kell tanulniuk hasonlóságot képezni majd általánosítani.

Az egyéni fejlesztésnél éppen a gyermekek sokfélesége miatt **témaköröket megjelölni**, "receptet" adni nem lehet.

De fontos, hogy sor kerüljön a **fixálás**, a **tárgyra irányultság**, a **tárgy** szemmel való **követése**, a **változás** illetve **állandóság** megfigyelésére.

Szerep jut a foglalkozásokon az adott feladathoz illő rövid **mondókák**, **versek**, **énekek** mondogatására, **mutatására**.

De feladat lehet a **tárgyállandóság** kialakítása, a különböző szempont szerinti válogatás, osztályozás, csoportosítás, a sorrendiség kialakítása.

A tárgyakkal történő manipuláció mellett a foglalkozásokon a **képek** is jelentőséget kapnak.

A tárgyat képpel, a képet képpel egyeztetik, észrevetetik a **hiányt, azonosságot, különbséget, változást, rész-egész viszonyt**.

A színek megtanítását, nagyság szerinti csoportosítást, fő fogalom alá rendelést végeznek. Mindezeknél a nyilvánvaló nagy különbségtől haladnak az alig észrevehető felé.

A tárgyon végzett játékos gyakorlatokat igyekeznek síkra lefordítani, képeken, feladatlapokon is felismerni, megmutatni, kiválasztani ugyanazt.

A csoportos foglalkozásokon tanultak elmélyítésére, integrálására is lehetőség nyílik.

Az **önkiszolgálás** részfeladatai pl.: "~~toilet~~-tréning", egyes ruhadarabok felvétele stb. lépcsőn járás váltott lábbal stb. megtanítása is egyéni fejlesztés során történik.

A helyes ceruzatartás, a helyes nyomaték, az egyszerű ábrák színezése, a bekarikázás, összekötés technikájának megtanítása illetve iskolába induló jobb képességű gyermekek grafomotoros fejlesztése is e foglalkozásokon történik.

Itt tanulhatják meg az **időrendi** sorrendet, az **egyszerű történetek** képek segítségével történő felidézését éppúgy, mint a **bal-jobb differenciálását**, esetleg a névutókat – ha erre alkalmasak.

Bővül aktív szókincsük, kezd kiépülni **grammatikai rendszerük**, megtanulnak **kérdezni**.

Fontos, hogy a csoportos és egyéni fejlesztés összhangban – az utóbbi egyénre szabott – legyen, hogy kellő időt biztosítson a gyakorlásra, s ne nélkülözze a pedagógiai tudatosságot.

A következőkben rendszerezzük az egyes részterületek fejlesztését szolgáló gyakorlatokat, annak hangsúlyozásával, hogy ezek nem öncélú funkció tréningek, hanem az egész személyiséget fejlesztő tevékenységek. Hisz minden képességfejlesztés hat az észlelés, emlékezet, figyelem, beszéd, gondolkodás fejlesztésére egyaránt.

A mozgásfejlesztésre irányuló gyakorlatok

- a testkép, testfogalom, testséma fejlesztése,
- a vestibuláris rendszer fejlesztése;
- statikus illetve dinamikus-egyensúlyt fejlesztő gyakorlatok (kitámasztás erősítése);
- a két testfél mozgásának összerendezése, posztúra utánzás;
- téri tájékozódás fejlesztése;

- a mozgás- és beszéd (ritmus) összekapcsolása;
- bizalomerősítés.

A beszédindítást segítő gyakorlatok

- a beszédre való figyelés fejlesztése,
- a beszédszervek ügyesítése,
- aktív szókincs bővítése,
- a verbális és nonverbális jelzések megtanítása,
- a grammatikai rendszer kiépítése,
- a szerialitás gyakorlása, analógiák alkalmazása,
- beszédmegértés segítése,
- színek egyeztetése, megnevezése, osztályozás, válogatás,
- csoportosítás, fő fogalom alá rendezés, jelzők megismertetése,
- ritmikus sorok kialakítása.

A megismerő tevékenység fejlesztését szolgáló gyakorlatok

- az érzékelést, észlelést fejlesztő gyakorlatok (modális, intermodális, szeriális észlelés fejlesztése),
- a figyelem, megfigyelőképesség fejlesztése,
- a figyelem tartósságának fokozása, a lényeges-lényegtelen dolgok megkülönböztetése, késleltetett figyelem kialakítása,
- az emlékezet fejlesztése, a felidézés segítése az azonosság-különbség felismerése, összehasonlítás,
- a rész-egész viszony érzékeltetése,
- hiány felismerése, változás észrevétele,
- analizáló-szintetizáló készség fejlesztése,
- fő fogalom alá rendelés,
- analógiás gondolkodás fejlesztése,
- a szerialitás fejlesztése.

A vizuomotoros koordináció fejlesztését szolgáló gyakorlatok

- ujjak ügyesítése,
- kézügyességet fejlesztő gyakorlatok,
- fixációs gyakorlatok,

- a szem-kéz koordináció fejlesztése,
- a szenzomotoros koordináció fejlesztése,
- az ábrázoló készség fejlesztése, helyes ceruzafogás, kellő nyomaték kialakítása, a rajzkészség fejlesztése,
- a téri orientáció, alak-háttér differenciáló készség fejlesztése.

Ének-zene, népi játék, tánc

Zenei nevelés önálló foglalkozásként nem jelenik meg a foglalkozási formák között. Ennek ellenére az egész napot átszövő eszköz, módszer mely, spontán, ill. tervezett formában, jelen van a napi nevelés- oktatás színterében.

célja	- a zenei érdeklődés felkeltése - a környezet hangjainak felismerése, differenciálása - utánzásra késztetés - a ritmusérzék fejlesztése - a gyermek érzelmi életének alakítása, a gátlások oldása - a zenei hallás fejlesztése - hangulatkeltés, motiválás - a beszéd, mozgás, zene, játék összekapcsolása, egymás hatásának erősítése - a nagyon egyszerű népi mondókák, versek, énekek megtanítása - a zenehallgatás megszerettetése - a csend, a zörejek, a zene szerepének értékelése.
--------------	--

Az értelmi sérült gyermek életét végigkíséri a zene. A zene megnyugtató, elringató, figyelemfelkeltő, motiváló szereppel bír.

Az a gyermek, aki a születése pillanatától élvezzi az édesanyja megnyugtató beszédét, halk énekét, aki megtapasztalja a csend jelentőségét – és nem állandóan szóló rádió, TV háttérzaja mellett él – igényli a zenét, illetve később maga is szívesen énekel.

Ezért fontos, hogy tudatosan építse ki a felnőtt közösség azt a légkört, ahol a zenének is szerepe van.

Már a **zörejek** fontos szerepet játszanak a gyermek ismeretszerző folyamatában. A többször ismétlődő zörejangokból mozgásokra, eseményekre tud következtetni (megérkezett valaki, ebédelünk stb.). Maguk is keltenek zörejeket játékuk során. A felnőtt felhívja a

figyelmet a környezetben keletkezett váratlan zörejekre (mentő, autó, útfűrés, telefoncsörgés stb.).

A **beszéd** és a zene szoros kapcsolatban van. A beszéd tempója, a ritmus, a hanglejtés, a hanghordozás, a hangmagasság más-más jelzéssel bír a gyermek számára. **Érzelmi hatása** különös jelentőséggel bír.

A kisgyermeket **zenei hangok** tömege veszi körül, ebből az értelmi fogyatékos óvodás életében az **ének** játszik óriási szerepet.

A **hangszer** is szerepet kaphat, mert élményt jelent a gyermeknek a felnőtt furulyázása, gitározása, sőt ő maga is megismerkedik a különböző hangszerekkel, azonban az énekhang közvetlen személyes kapcsolatot teremtő játékot, mozgást kísérő szerepe nagyobb. Az egyszerű mondókák, dalok a magyar beszéd hanglejtését, ritmusát pontosan követik. A dalokat elsősorban a magyar népdal-kincsből válogatják.

A dalok szolgálhatják a hangulatkeltést, **zenehallgatásként** énekelhetnek. Ilyenkor a szöveg is érdekes lehet, míg máskor a szöveg jelentéktelen. Az óvodában alkalmazott mondókák, énekek hangsúlya, lüktetése, ritmusa, szövege, hanglejtése, dallama, mozgásossága egyaránt jelentőséggel bír.

A dalokat először a felnőtt énekei, a gyerek figyeli, vele örül, újra és újra kéri. Tehát egy-egy mondóka vagy dal önmagában is öröm, de igazi örömet a sokszori ismétlés ad. Fokozza a gyermek érdeklődését a szép, tiszta felnőtt éneklés, a tempóváltoztatás, a halkabb, hangosabb előadásmód. A pedagógus mimikája, gesztusai esetleg bábok alkalmazása fokozhatja a hatást.

A zenei nevelés helye a gyógypedagógiai óvodában

A felnőtt minden olyan alkalommal énekelhet, amikor a gyermekek jó közérzettel tevékenykednek, szabadon játszanak. Tehát nem csupán a kötött foglalkozáson. Használhatja motiválásként a gyermek megnyugtatóására, akár jutalmazhat is vele. Az éneklés a felnőtt és gyermek közötti személyes kapcsolatot elmélyíti, közös örömszerzés forrása.

Az értelmi fogyatékos óvodások életében a **hőcögtető, lovagoltató énekek, mondókák** fordulnak elő gyakran. Ezeknél a dal, a mondóka lüktetését mindig mozgás kíséri. A gyermekek nem értik a dalok mondanivalóját, de érzik ritmusát, élvezik dallamát, tempóját, a keletkező feszültséget. A gyakorlások, ismétlések során várják a "csattanót". Ezeknél a játékos együttléteknél a testi kapcsolat is fontos.

A gyermek képzelete fejlődésével ő is utánozza a felnőttet, eljátssza babával, társaival az ismert dalt.

A mindennapok során számtalan mód nyílik az éneklésre. A motiváción túl meséskönyv nézegetésekor **körjáték** játszásánál, altatásnál énekelhet a pedagógus. Ilyenkor csak egy-két ismétlést alkalmaz, addig énekel, míg a gyermekek figyelik az énekszót.

Az élő zene az énekhangon túl **hangszerek** is szerepelnek az óvodában. A felnőtt hangszeres játékanak hallgatásán túl maguk is megszólaltatnak hangszereket, a közös éneklést **egyenletes lüktetéssel** kísérik, tapsolnak, dobolnak, körbe járnak a dalra.

A gyermekek a kedvenc énekeket, mondókákat megpróbálják énekelni, dúdolni, imitálni. Sokszor csak a dallam foszlányai ismerhetők fel és a dalt kísérő mozdulat mutatójával jelzi a gyermek, mit szeretne hallani.

Bár hangsúlyoztuk, hogy a Kodály-módszernek megfelelő egyszerű, kis hangterjedelmű dalokat alkalmazzák elsősorban, azonban a speciális nevelési szükségletű gyermekeknél, ha az utánzásra készítés a cél, alkalmazhatók a jól mutogatható, bonyolultabb dalok is. Itt a cél nem a pontos intonáció, hanem a mozgás utánzása.

A sérült gyermekek beszédfejlesztésénél is fontosak a mondókák, énekek. Sokszor ezek kulcsszavai jelentik a gyermekek első önálló szavait is.

A ritmusfejlesztés során az egyenletes lüktetésen túl érzékeltetik a **gyors és lassú ritmust**, a **magas és mély hangok**.